

August Hennings' Ungdomsaar.

Et efterladt Manuskript

af **Paul Hennings.**

Den højt fortjente Samler af færøske Folkeviser, Arkivsekretær **Jørgen Bloch**, hvis kultiverede fintstrengede Personlighed og særlig hans utrættelige Hjælpsomhed og Uegennyttighed lever i trofast Minde hos alle, der har kendt ham, var i mange Aar stærkt interesseret i Studiet af August Hennings' efterladte store Haandskriftsamling, der gemmer et rigt selvbiografisk, litterært, politisk og statsøkonomisk Stof. Af disse Manuskripter, forhen i privat Eje, nu opbevarede i Hamborgs Staats- und Universitätsbibliothek, afskrev Bloch forskellige, deriblandt de Breve, Aug. Hennings under et Ophold i København i Aaret 1802 skrev til sin Hustru, og som er af største Interesse for Kendskabet til Livet i Hovedstaden og dens ledende Personligheder Aaret efter Slaget paa Rheden. Selv naaede Bloch af sin Materialesamling kun at se offentliggjort sin som Bidrag til den følsomme Tidsalders Tankeliv vigtige Afhandling, omhandlende Hennings' Forhold til Ernst Schimmelmänn (Museum 1891 og 1894), hans Rejsebreve (Fra Arkiv og Museum I, 1899) samt den instruktive Biografi af ham i Biografisk Lexikon, men Tanken om Udgivelsen af de nævnte Breve fra 1802 optog Bloch lige til det sidste. Efter hans Død i 1911 fortsatte afd. Overretssagfører **Paul Hennings** med sin udprægede familiehistoriske Sans hans Studier over August Hennings' Liv. Han lod bl. a. afskrive i fem Kvartbind de saakaldte Sophie Wattenbachs Hefter omhandlende Familien Hennings (i Hamborgs Statsbibliothek) og planlagde paa Grundlag af ihærdige Forskninger i forskellige tyske Arkiver en større Monografi af Aug. Hennings. Ved Paul Hennings' Død i 1927 standsede brat alle hans Planer, og hans efterladte Papirer afgaves til Rigsarkivet. Blandt disse fandtes det, efter alt at dømme, trykfærdige første Afsnit af det af ham forberedte biografiske Arbejde, omfattende Aug. Hennings' Ungdomsaar.

Samfundets Skriftudvalg har ment at kunne forsvare Udgivelsen af dette Fragment, som egnet til at bevare Mindet om dets tidligt afdøde Forfatter, hans Forskning og levende Interesse for vort Samfunds Arbejde og dansk Genealogi og Personalhistorie i Almindelighed. Det maskinskrevne Manuskript er underkastet et Gennemsyn saavel for Sprogets som for Noternes Vedkommende, saaledes som det maa antages at være overensstemmende med Afdødes Ønske.

Fremstillingen standser beklageligvis ved Aaret 1780, ved den af Aug. Hennings saa beundrede Grevinde Schimmelmänn's Død, fra hvilket Tidspunkt Bruddet mellem ham og hans Ungdomsven Ernst Schimmelmänn maa regnes. Om Aug. Hennings' senere Liv henvises til **J. Blochs** ovenomtalte biografiske Omrids.

L. B.

I.

Ved Vespertid den 22. Juni 1719 ringede Klokkerne i den gamle Kirke i Meldorf i Ditmarsken over Licentiatu*s* jur*is* Nicolai Hennings, der 41 Aar gammel den 31. Maj var afgaaet ved Døden; hans Svoger, Byens Præst, Christopher Voss stod for Alteret og holdt en »parentatio« over ham til Husvalse for Enken og til Opbyggelse for det store Følge af Byens Borgere, som derefter »in einer solennen Prozession« fulgte ham til hans sidste Hvilested.

Det var altsammen saare højtideligt; thi Nicolai Hennings var æret og agtet i sin Fødeby Meldorf, hvor allerede hans Fader i mange Aar havde indtaget en fremtrædende Stilling som »Landesbevollmächtigter« og Advokat, beslægtet og besvogret, som han var, med de ansete Ditmarskerslægter Wolterich, Francke, Rickers, Witte, Bruhn, Wasmer o. a. Hans tidlige Død var et haardt Slag for hans Enke, Meldorfer Provstedatteren Beata Voss, der nu 37 Aar gammel sad tilbage med sine tre umyndige Børn, den 12aarige Martin, den 10aarige Hans og den 9aarige Johann; thi meget andet efterlod Hennings hende næppe end disse tre Panter paa deres Kærlighed og den stolte Bevidsthed, gennem sit Ægteskab at tilhøre en af de ældgamle Ditmarskerslægter, hvis Vaaben fandtes indskaaret paa mere end en af Kirkestolene i Meldorf Kirke og indgraveret paa talrige Vinduesruder i de fornemme Huse.

Beata Hennings har imidlertid aabenbart været en dygtig Kvinde og er vel ogsaa nok blevet hjulpet baade med Raad og Daad, ellers vilde det vel næppe være lykkedes for hende at faa Sønnen sat til Studeringerne og endog for den ældste Søn at bane Vejen til det saa eftertragtede Maal: at faa Foden indenfor ved Enevoldskongens Hof.

Intet Dokument beretter om, hvorledes den purunge Martin Nicolai Hennings har kunnet gøre dette Spring fra den lille afsides Ditmarskerby til Slottet i København, og hvem der har ledet og støttet hans første Trin paa denne Livsbane¹⁾, men allerede i Aaret 1729 finder man den 22aarige Yngling i Stillingen som Pagepræceptor ved Christian den VI's Hof, som han tre Aar senere (1737) ombytter med Informatorhvervet hos Kongedatteren, den 7aarige Prinsesse Louise.

At være Opdrager for Sophie Magdalenes Datter betød, da Hennings tilmed havde Bopæl paa Slottet, det samme som en nær Forbindelse med den almægtige Dronning, og den maa han have

¹⁾ Hans nærmeste Slægtninge kan det næppe have været; thi ingen af disse jordbundne Ditmarskere var bosatte i København eller synes at kunne have haft direkte Forbindelse med Hoffet.

forstaaet at benytte; thi i 1738 opnaaede den 31aarige¹⁾ Prinsesse-informator saa højt et Embede, som mangen graanet Embedsmand maatte misunde ham, idet han udnævntes til Assessor i Danske Kancelli, hvor han blev Kollega med en Række af Danmarks fornemste og mest indflydelsesrige Mænd.

Her sad han nu et Par Aar, men omkring Aarskiftet 1741 maa der være sket noget, som kastede ham ud af hans saa glimrende begyndte Embedsbane og blev afgørende for hele Resten af hans Liv. Der er her en vid Mark for Gisninger, men da hans Embedsvirksomhed var lydefri, ligger den Antagelse nær, at Dronningens indtagende²⁾, hidtil af Lykken forkælede Protegé, dristigt har rettet sine Øjne mod et for højt Maal, og at stærkere Kræfter end hans derfor er blevet sat i Bevægelse for at faa ham fjernet fra Hovedstaden. I 1741 forbavsede han i alt Fald Samtiden ved at tage imod Stillingen som Amtsforvalter i det fjerne Pinneberg³⁾, og samtidig ægtede han Dronningens Kammerjomfru Anna Schneider.

Jomfru Schneiders Ekstraktion var god nok; hun var kaldt ind til Landet af Dronningen; hendes Fader var Sekretær ved det Ansbachske Fyrstehof, som Dronning Sophie Magdalene var knyttet til ved nært Slægtskab, og hendes Morbroder, Gehejmerraad von Schemel, var endog ansbachsk Statsminister. Hun havde været Kammerjomfru hos Prinsesse Louise samtidig med, at M. N. Hennings var Informator, saa at de har kendt hinanden nøje, men Ægteskabet synes dog at have været et paa Dronningens Tilskyn-delse indgaaet Fornuftparti.

¹⁾ Hofraad A. H. Walbaum bemærker i »Reisen nach Schleswig u. Holstein in den Jahren 1741, 1744 u. 1752« (Schr. des Vereins für schlesw.-holst. Kirchengesch. 2 Rh. (1897—1900) ved Omtalen af Grevskabet Rantzau 1744: »War der Pinnebergische Amtsverwalter, Canzley Assessor Hennings hier, welcher ehemals ein stud. theol. u. Informator bei dem Cronprintzen gewesen«. Det er højest sandsynligt, at Hennings har været Student, men herom har intet kunnet findes i Københavns eller Kiels Universiteters Immatrikuleringsprotokoller, hvor det ligger nærmest at søge; Bemærkningen om Informator-hvervet hos Kronprinsen bør maaske forstaas saaledes, at Prinsesse Louises eneste, 3 Aar ældre Broder har deltaget i nogle af Hennings' Undervisnings-timer for Søsteren.⁵

²⁾ Paa Rundhof i Slesvig findes et Maleri af Balthazar Denner (død 1749), der viser M. N. Hennings som en høj, mandig Skikkelse med en ikke uklædelig Hang til Embonpoint, et lyst og tiltrækkende Ansigtstudtryk under den hvide Allongeparyk og Elegance i Klædedragt (rød, guldbroderet Frakke og blaa guldbroderet Vest, hvidt broderet Halstørklæde og hvide Underærmer med ud over Hænderne faldende Volants).

³⁾ Embedet har Hennings ikke søgt paa almindelig Maade gennem Rentekammeret; der kommer ²¹/₁ 1741 en Forespørgsel til dette direkte fra Kongens Kammerjunker v. Ahlefeldt, om Embedet endnu var ubesat, og da Svaret herpaa er bekræftende, resolverede Kongen, at Embedet skulde gives til Hennings, hvorefter Udnævnelsen er dateret 1. Februar 1741.

Brylluppet stod en Sommerdag i Hirschholms Slotskirke, hvor Slotspræst Bluhme viede dem. Bruden fik en kongelig Gave paa 500 Rdl. og Brudgommen et Laan af Chatolkassen paa 1000 Rdl. paa gunstige Vilkaar — altsaa Fyrstegunst, der giver sig Udslag i en indbringende Stilling¹⁾ og klingende Mønt lige til det sidste —, men Martin Hennings' Forflyttelse fra Hovedstaden blev dog ensbetydende med, at det blev Slut med hans egentlige Storhedsdrømme, om end baade han og hans Hustru forstod at bevare en vis Forbindelse med Hoffet - i alt Fald med Dronning Sofie Magdalene — det er saaledes værd at lægge Mærke til, at hans Udnævnelse til virkelig Justitsraad i 1744 antedateredes til den 28. November, Dronningens Fødselsdag, og at han fik Etatsraadstitlen 1767, netop paa et Tidspunkt, hvor Sophie Magdalene — efter Frederik V's Død — atter var begyndt at spille en mere fremskudt Rolle. Der er saaledes al Grund til at antage, at disse Tegn paa kongelig Gunst direkte skyldes hende.

Naar Hennings nu en Gang skulde bort fra København, er det forstaaeligt, at hans Øjne faldt paa Pinneberg, der laa nær ved Barndomshjemmet; maaske har hans Moder — der stadig boede i Meldorf, men forøvrigt allerede Aaret efter kaldtes bort — ogsaa ønsket, paa sine gamle Dage at have sin ældste Søn i Nærheden, ikke mindst, da hun ikke blev forskaanet for den Sorg at miste sin anden haabefulde Søn i en Alder af 25 Aar, samtidig med at den yngste Søn, Teologen Johann, ikke svarede til de Forventninger, hun sikkert havde næret til ham. M. N. Hennings slog sig nu for Resten af sit Liv til Ro i det skønne Pinneberg²⁾ og gik op i sit

¹⁾ Amtsforvalterembedet i Pinneberg kaldes i tyske Kancellis Forestillingsprotokol ved Hennings' Udnævnelse »eine der einträglichsten von den Hebungsbenedungen in den Herzogthümern«.

²⁾ Den 3. November 1746 — maaske allerede i Februar 1744 — købte M. N. Hennings en Ejendom i Pinneberg — nu Fahlskamp $\frac{2}{3}$ — med større Jordtilliggende (Jordbog Nr. 12) (Schuld- und Pfandprot. 1 A. Fol. 5 og 1 B. Fol. 1, jfr. C. B. Nr. 20 Fol. 27, 28, 58 og 67, nu Grundbog Bd. 18, Bl. 353 og Bd. 4, Bl. 72) og 14. Februar 1747 fik han 8 Egetræer af de kgl. Skove til sit Byggeforetagende paa Ejendommen. Denne Ejendom, nu kendt som »die ehemalige Hausvogtei« var tidligere en af Pinnebergs smukkeste Bygninger. Om den svundne Pragt vidner endnu de to gamle, med Krone smykkede Rokkokoportaler og Døre med de dristig svungne Linier, Vinduernes karakteristiske Buer foroven og de kummerlige Rester af den oprindelige Gavl. Ildsvaade parret med Uforstand hos senere Besiddere har vansiret den og gjort den tidligere Pragtbygning næsten ukendelig. En af Portalerne bærer endnu Byggeaaret 1747 i Guld paa mørkeblaa Grund. Dette sit Barndomshjem tegnede Aug. Hennings under sit Studieophold i Göttingen efter Hukommelsen i Vennen Kestners Stambog (Leipzig's Stadsbibl.).

Den 7. Maj 1764 (kgl. Konfirm. 19. Juni 1765) købte Hennings af Staten den Eng ved »Slotspladsen«, som han havde i Forpagtning.

Embede med en Nidkærlighed¹⁾, der ikke er fri for ogsaa at give sig Udslag i Vanskeligheder i Forholdet til hans Overordnede. Saaledes skriver tyske Kancelli f. Eks. i Aaret 1746 til den pinnebergske Overappellationsret, at Hennings »ofte bruger en haard og bidende Skrivemaade og forglemmer sig selv ligeoverfor sine Foresatte og derfor bør have Paalæg om at holde sig indenfor en billig Subordinations og Agtelses behørlige Skranker.«

Gode Indtægter har Embedet bragt ham, saa gode, at han i 1755 ikke betænkte sig paa at afstaa den med Amtsforvalterembedet forbundne Kirchspielvogt-Stilling til sin Broder Johann, der trods sin teologiske Eksamen og talrige Ansøgninger ikke havde kunnet opnaa Præsteembede.

Om Hustruen vides ikke stort fra hendes Ungdom og Ægteskabstiden; en praktisk, dygtig og velbegavet Kvinde med stor Ordenssans har hun øjensynlig været, men der synes dog ikke at have bestaaet noget inderligt Forhold mellem hende og hendes Børn i disses Opvækst; thi i 1768 omtales hun ikke sympatetisk og som fremmed for deres Interesser. Efter at hun som Enke var flyttet til Altona, hvor hun først døde 3. Febr. 1796, 85 Aar gammel, synes det af Bemærkninger i Datteren Sophie Reimarus' Korrespondance med August at fremgaa, at Forholdet til Børnene var godt, men selvraadig har hun utvivlsomt været; hun har sikkert haft ikke ubetydelige aandelige Interesser og stor Sans for Havebrug. Om hendes Kærlighed til sine Nærmeste fandtes der efter hendes Død et varmt og talende Vidnesbyrd i den smukke, haandskrevne Bog, hvori hun havde samlet Frugterne af sin Læsning og Erfaring og som hun efterlod til August Hennings' ældste Søn Ernst til Gavn for hans moralske Opdragelse.

Den 19. Juni 1773 solgte Hennings' Enke sin Ejendom til Landdrost, Statsminister I. E. Scheel (C. B. 8 Fol. 387, 389).

Dingstætte Nr. 3 i Pinneberg, Hjørnet af Fahltskamp, skraas overfor fornævnte Ejendom ligger et andet gammelt, i sin oprindelige Stil bevaret Hus (Schuld- und Pfandprot. No. 1 A. Fol. 71, nu Grundbog B. 2 Bl. 40), hvilket M. N. Hennings' ældste Søn, Regeringsadvokat F. C. Hennings 23. Nov. 1783 købte af Gehejmeraadinde v. Perckentins Arvinger, og dette forblev i Familiens Eje til 15. Januar 1845. (Hovedsagelig meddelt af Amtsretsraad G. Matthies i Pinneberg; smlg. W. Ehlers: Geschichte und Volkskunde des Kreises Pinneberg, Elmshorn 1922, S. 338, 340 og 42 og S. 352—53 og Chronik v. Pinneberg S. 32).

¹⁾ Hennings blev ogsaa benyttet udenfor sit egentlige Embede, saaledes blev han 19. Juni 1745 Medlem af Kommissionen til Undersøgelse af den tidligere Amtsforvalter Grabas Kasse-mangel og ²¹/₄ 1750 Medlem af en d. ⁴/₄ 1744 nedsat kgl. Kommission til Undersøgelse af forskellige Uregelmæssigheder og Uordener i Pinneberg (tyske Rentekammers Expeditionsprotokol Nr. 28).

II.

I Aarene 1742—51 fødtes 5 Børn i det ansete og velstaaende Amtsforvalterhjem i Pinneberg¹⁾. Sjældent har gode Feer skænket et Børnekuld saadanne Gaver som de, der blev denne Søskendekreds til Del, og Børnene har øjensynlig henlevet deres Barndom og første Ungdom i et utvungent, lykkeligt Samliv, uden at Sygdom eller Sorger har kastet Slagskygger over det.

Men sjældent har vel ogsaa en Fader gjort sig større Umage for at dyrke de ædle Spirer hos sine Børn og ikke mindst hos Sønnen August, som saa Lyset her i Pinneberg den 19. Juli 1746; den tidligere Prinsesseinformator har baade haft Tid og Lyst til selv at være sine Børns Opdrager, og han har her paa det naturskønne og stille, af de store Holstenskove omsuste, Pinneberg oplært dem til at blive gode Borgere og opelsket hos dem en stærk Kærlighed saavel til Hjemmet som til Naturen, hvori han maaske selv har fundet et Værn mod melankolske Tanker; men et har han ikke forstaaet, at dæmme op for den Selvbevidsthedens og Ærgerrighedens Orm, som skulde komme til at gnave paa, ja undergrave, Sønnen Augusts Livstræ, tværtimod kunde det synes, som om han i forblindet Faderglæde har nærret alle hans Øjestens ærgerrige Barnoms og Ungdoms Drømme.

Til den Opdragelse, som Hennings ønskede at give sine Børn, hørte selvfølgelig ogsaa at skaffe dem dygtige Lærere, og blandt Studenterne fra det akademiske Gymnasium i Hamburg fandt han de to jævndrengende Venner, L. W. Ballhorn²⁾ og L. F. Zagel³⁾, der efter hinanden blev Huslærer i det Hennings'ke Hus, og af hvilke den sidste senere blev August Hennings' Svoger og kom til at spille

¹⁾ Kirkebogen i Rellingen (Pinnebergs daværende Kirkesogn) er i denne Periode mangelfuldt ført, særlig for Daabsregisterets Vedkommende. Aarene 1742—48 mangler ganske, og det kan altsaa ikke oplyses, hvem der har staaet Fadder til August og hans i disse seks Aar fødte tre Søskende. Det femte Barn, Sønnen Christian Rochus Gottlob (født $\frac{2}{8}$ 1751) (hans Død findes intet Sted i Kirkebogen, men han er utvivlsomt død spæd, thi han nævnes aldrig af Søskendene) havde Fadderne: Gehejmekonferensraad Greve Rochus Friedrich Lynar, Gehejmemaal Greve Adam Gottlob Moltke og Gehejmemaalinde, Baronesse Juel; naar dette sidst fødte Barn har saa fornemme Faddere, ligger det nær at antage, at de ældre Søkendes Fadders ikke har været af ringere Kvalitet.

²⁾ Dr. phil. Ludvig Wilhelm Ballhorn (S. af Sognepræst i Uetersen, Konsistorialassessor i Pinneberg Achaz Ludvig Ballhorn), f. $\frac{15}{3}$ 1730 i Quickborn i Hannover, død $\frac{30}{8}$ 1777 som Superintendent i Neustadt ved Rübenberg, g. 28. April 1761 i Hannover m. Christina Maria Magdalena Wolkenhaar. Han var 1755—56 Skrivelærer hos Hennings i Pinneberg, blev 1756 Rektor i Harburg og 1759 i Hannover.

³⁾ Lucas Friedrich Zagel, f. $\frac{25}{2}$ 1729, død $\frac{26}{8}$ 1785, ægtede $\frac{2}{7}$ 1771 Ulrike Hennings.

en Rolle i hans Liv. Efter at Ballhorn den 26. September 1759 var bleven kaldet til Rektor ved Altstädter Skole i Hannover¹⁾, blev Brødrene Fritz og August sat i Skole hos ham, men allerede det følgende Aar overflyttedes de²⁾ til den lærde Skole Christianeum³⁾ i det Pinneberg nære Altona, hvor de immatrikuleredes den 25. Juli 1761. To Aar senere forsvarede de henholdsvis den 27. og 28. Marts 1763 offentlig paa Skolen deres Afgangsafhandling og dimitteredes dermed som Studenter fra denne.

August Hennings' latinske Afhandling ved Dimissionen, der paa 62 trykte Kvartsider behandler saa vidtrækkende Emner som Danskernes gamle Love og Retssædvaner samt disses og Odins Oprindelse⁴⁾ — hans »Premices de ma tendre Muse«, som han selv i det franske Forord kalder den — er selvfølgelig (han er jo kun 16 Aar) uden videnskabelig Værdi, men den gav ham, særlig gennem Noterne og Forsvaret, Lejlighed til at vise sin Belæsthed, og den har forsaavidt Betydning, som dens Emne viser, at han føler sig som Dansk, og at hans Interesse for danske, nationale Forhold tidlig er blevet vakt, en Følelse og Interesse, som han ogsaa senere hen i Livet — skønt hans Modersmaal var og blev Tysk, og mangt og meget stadig drog ham mod Tyskland — giver Udtryk, og som det sikkert nok skyldes, at han ikke gav efter for adskillige ham i Tidens Løb gjorde, fristende Tilbud om Stillinger i Udlandet.

Længe tøvede Faderen ikke med at lade sine to Sønner paa-begynde deres Embedsstudier; næppe en Maaned efter Dimissionen

¹⁾ Hverken i Ratsgymnasiet i Hannover eller i det derværende Stadsarkiv, hvor dette Gymnasiums Arkivalia er opbevaret, findes Elevfortegnelse e. l. fra denne Periode.

²⁾ I det tidligere kgl. Bibliothek i Hannover findes følgende Lykønskingsdigt: »Bey dem Ballhorn- und Wolkenhaarschen Hochzeitsfeste, welches am 28. April 1761 in Hannover vollzogen wurde, bezeugten glückwünschend ihre Ergebenheit in Freude in folgender Ode und Cantate die gesamte Anzahl der Zuhörer aus der ersten Ordnung«, dette er bl. a. ogsaa underskrevet af »Hennings maj. og Hennings min. aus Holstein«. — Det ligger nær at antage, at Grunden til, at Brødrene saa hurtigt forlod Hannover, maa søges i, at de har været i Huset hos den dygtige og elskværdige Rektor Ballhorn, men ikke har kunnet forblive hos denne, efter at han havde indgaaet Ægteskab (jfr. Oscar Ulrich: Charlotte Kestner, Bielefeld 1921, S. 27).

³⁾ Ifølge Meddelelse fra Christianeums Bibliothekar, Professor Hartz ejer Skolen ingen Arkivalia fra denne Periode.

⁴⁾ Afhandlingen er dateret 24. Marts 1763; den indledes med en højstemt fransk Dedikation til Grev Adam Gottlieb Moltke samt et kort latinsk Forord af Christianeums Rektor, Justitsraad P. C. Henricise (Kordes: Schriftstellerlexicon § 465—67) og slutter med tre Ærevers af Opponenterne (2 af Opponenterne var endnu Elever, den tredie tidligere Elev af Skolen); et af disse Ærevers er 2 saphiske Strofer til »fratre amantissimo« fra Friedrich Carl Hennings.

(den 22. April 1763) immatrikuleredes de begge som studiosi juris ved Universitetet i Göttingen. Valget af det juridiske Studium har næppe givet Anledning til Tvivl hverken hos Faderen eller Sønerne — at Faderen ikke selv var Jurist, har han i sin Stilling sikkert ofte beklaget¹⁾ — og da det unge Georgia Augustas Universitet allerede da havde overfløjet f. Eks. Kieler Universitet langt, og i videnskabelig Henseende var det førende blandt de tyske Universiteter, laa det, med de Principer, som Faderen havde for sine Børns Opdragelse, nær at vælge dette til Sønnernes Studiested.

Noget Hængehoved har den sekstenaarige Student ikke været; han fortæller selv²⁾, at han som Student har duelleret 5 Gange, men iøvrigt har han vist kun deltaget lidet i det egentlige Studenterliv, der ej heller med sine i System satte Dueller og sit Drikkeri kunde virke tiltrækkende paa en Yngling med August Hennings' Opdragelse og Temperament, der, halvt Barn som han endnu var, indeholdt en god Del sværmerisk Følsomhed. Hertil kom, at netop disse hans Studenteraar karakteriseres af en fortsat ihærdig Kamp fra Universitetsstyrelsens Side imod de i Datidens tyske Studenterkredse almindelige, men af Regeringen bekæmpede Sammenslutninger i hemmelige Ordner med frimurerisk Tilsnit og i Landsmandskaber (efter Hjemstavnen). Vel var disse allerede i 1748 blevet forbudt, men Franskændenes Besættelse af Byen i Syvaarskrigen havde slappet Kontrollen, og trods en ny Indskærpelse af Forbudet i 1762, endog med Trudsel om Relegation, opdagedes og ophævedes i Aarene 1763—66 en hel Række Ordner³⁾. Om August Hennings selv har været Medlem af en saadan Orden, vides ikke. Sandsynligheden er derimod, thi for hans manglende Interesse for Studenterlivets Foreteelser i det Hele taget taler den Kendsgerning det allertydeligste Sprog, at han tilbragte den sidste Nat, han var i Göttingen, som efter akademisk Skik plejede at fejres af Kammeraterne, med i Ensomhed at tilendebringe Læsningen af Rousseaus »Emile«, som han skulde levere tilbage til Biblioteket inden sin Afrejse⁴⁾.

¹⁾ Ifølge tyske Rentekammers Forestilling efter M. Hennings' Død om Besættelse af Amtsforvalterembedet i Pinneberg af 17/11 1770 bestod Pligterne i »eine sehr weitläufige Amts-Hebung ungefähr von 80/m Rthl. jährlich und Administration von dem dortigen Land- und Gödtingsgerichte. (Se iøvrgt W. Ehlers: Geschichte und Volkskunde des Kreises Pinneberg, Elmshorn 1922, S. 256 og S. 321—23).

²⁾ Selvbetragtninger og Stof til Eftertanke for andre? Underskrevet A. H. i Minerva 1798. IV 1.—38 og Tillæg 188—94

³⁾ O. Meyer: Kulturgeschichtliche Bilder aus Göttingen, Linden-Hannover 1889, S. 67—78. O. Dolck: Geschichte des Deutschen Studententhums, Leipzig 1858.

⁴⁾ Avant propos (af Aar 1823) til Annales dédiées à la posterité, écrites par Augusto 1777 (Hennings' Mscr. Nr. 59 8vo).

Derimod har han paa sin og Broderens Studenterhybel, der i alt Fald i deres sidste Studietid var hos Strømpevæver Rube i Grödenerstrasse¹⁾, og hvor han vel i Praksis har øvet de to Kunster, som han siden roste sig af var det eneste, han til Fuldkommenhed forstod: at blande Salat og lave The, øjensynlig været en flittig Student. Han hørte Forelæsninger hos Professorerne Böhmer, Pütter, Achenwall, Kästner og Selchow²⁾ og fortsatte sine historiske Studier med Udarbejdelse af Afhandlinger til det nystiftede historiske Akademi, som skyldte Professor Gatterer³⁾ sin Tilblivelse, og som Hennings den 12. December 1764 blev Medlem af, men samtidig levede han et udviklende og aandeligt bevæget Samliv sammen med Vennerne Joh. Chr. Kestner⁴⁾, G. G. Lueder⁵⁾ og Brødrene Unger⁶⁾ og i Omgang med vordende Skønaander som Georg Lichten-

1) Ifølge den første eksisterende Logisfortegnelse over Studenterne fra Tidsrummet Okt. 1765—Paaske 1766.

2) Georg Ludwig Böhmer (1715—1797), Professor i Civilret, Lensret og Kirkeret, Johann Stephan Pütter (1725—1807), i Statsret, Rigsprocess og juridisk Practicum, Gottfried Achenwall (1719—1772) i Natur-, Folke- og Statsforfatningsret, Statistik og Politik, Abraham Gotthelf Kästner (1719—1800) i Mathematik og Astronom, Johann Heinrich Christian v. Selchow (1732—1795) i romersk og tysk Retslære, alm. Retshistorie, Statsret og Vekselret.

3) Johann Christoph Gatterer (1727—1799), Professor i Historie og historiske Hjælpevidenskaber, Diplomatiik m. m.; det historiske Akademi stiftet $\frac{25}{10}$ 1764, fik $\frac{23}{12}$ 1766 Prædikat af Königl. hist. Institut, jfr. Pütter, Versuch einer acad. Gelehrten-geschichte, Göttingen I—II 1765 og 1788, 273—75, II S. 310. Ifølge et Brev af $\frac{22}{8}$ 1765 fra G. G. Lueder til I. C. Kestner (Kestner Museet I E. Nr. 1) er enten Fritz eller August Hennings den $\frac{21}{8}$ 1765 bleven Registratør ved det historiske Akademi. Se ogsaa Hannöversche Geschichtsblätter XXI (1918).

4) Johann Christian Kestner, f. $\frac{28}{2}$ 1741, død $\frac{24}{5}$ 1800, hannoveransk Hofraad, Land- og Lensfiscal samt Kammerkonsulent m. m. i Celle, g. $\frac{4}{4}$ 1773 m. Goethes Kærlighed Charlotte Buff, f. $\frac{31}{1}$ 1753, død $\frac{16}{1}$ 1828. Jfr. A. Kestner, Goethe und Werther in Briefen Goethes, Stuttg. 1854 (Fortalen om Korrespondancen mellem Hennings og Kestner og 6 Breve fra K. til H. 1768—74). Wilh. Herbst, Goethe in Wetzlar 1772, Gotha 1881. Heinrich Gloël, Goethes Wetzlarer Zeit, Berlin 1911.

Kestners litterære Efterladenskaber findes i Kestner-Museet i Hannover.

H. O. Ulrich: Charlotte Kestner, Bielefeld 1921, S. 27, har Hennings og Kestner allerede kendt hinanden i Gymnasietiden i Hannover, det Aar Hennings var i Huset hos Rektor Ballhorn.

5) Georg Gerhard Lueder, f. 1745 i Wunstorf (Søn af Superintendent August Wilhelm Lueder), Overamtmand i Ilfeld i Hannover, død 1828(?) i Einsbeck.

6) Georg Friedrich Unger og Lorenz Georg Julius Unger var sikkert de to stud. juris Unger fra Hannöversch Münden, der 1765 immatr. i Göttingen og Søner af denne Bys Borgmester; i disse Aar studerede ikke mindre end 8 Bærere af Navnet Unger i Göttingen.

berg¹⁾, F. W. Gotter²⁾, I. G. Jacobi³⁾, I. Eyring⁴⁾, o. a. Han kastede sig, paavirket af disse, med Iver over Læsningen af Frihedsideernes Apostle, Voltaire og Rousseau og lagde herved Grunden til de frisdede Anskuelse, han senere i Livet forfægtede. Sine ungdommeligt filosoferende og begejstrede Følelser gav han Luft i talrige højstemte Breve til sine Søkende og til »den Freund meiner Kindheit«, som han kalder sin fordums Lærer Zagel.

Af et Brev af 8. September 1765 fra G. G. Lueder til Kestner⁵⁾, der kort i Forvejen havde fuldendt sine Studier og var vendt hjem til Hannover, fremgaar det, at begge Brødrene tænkte paa allerede at promovere i Efteraarsemesteret 1765, for at spare Faderen for de 3—400 Thl., som det vilde koste at holde dem Vinteren over i Göttingen. Lueders Udbrud i Brevet »Ich hoffe aber, dass der Herr Vater besser einsehen wird, was den jungen Herren gut ist«, og hans Bemærkning om, at 2½ Aars Studietid er utilstrækkeligt, har sikkert ikke været ubegrundet, og Brødrene blev da ogsaa Vinteren 1765—66 over i Göttingen.

Den 22. Marts 1766 erhvervede August Hennings, — der tilmed da kun var 19 Aar gammel — den juridiske Doktorgrad med saa stor Hæder, at han af den berømte Pütter fik udstedt et Doktorcertifikat, der begynder saaledes: »Igenom hele sit herværende treaarige Ophold har den højædle Mand (vir prænobillissimus) anbefalet sig saaledes hos alle saavel ved Sædernes Finhed som ved udmærkede Aandsgaver og utrættelig Flid, at Udfaldet var let at forudse. Da han derefter stededes til de sædvanlige Prøver, gav han ikke blot en erudit Fortolkning af de ham forelagte Lovsteder fra begge Retter, men besvarede tillige ligesaa raskt som grundigt og veltalende hvert enkelt af de ham forelagte juridiske Quæstioner o. s. v.«

Imidlertid har de forcerede Studier været for meget for Hennings' Konstitution; det gik ham paa lignende Maade som Vennen Kestner, der paa Grund af Overanstrengelse maatte holde sig i

¹⁾ Georg Christoph Lichtenberg (1742—99), storbritannisk Hofraad, Professor math. i Göttingen, skønlitterær Forfatter, Udgiver fra 1778 af Göttinger Taschenkalender og fra 1780 af Göttinger Magazin.

²⁾ Friedrich Vilhelm Gotter (1746—97) Gehejmesekr. i Gotha, Digter. G. var Leder af en af de hemmelige Studentorder, der ophævedes i Hennings' Studentertid.

³⁾ Johann Georg Jacobi (1740—1814), Professor i de skønne Videnskaber i Freiburg, Digter.

⁴⁾ Jeremias Nicolaus Eyring (1739—1803), Professor publ. ord. ved Universitetet i Göttingen.

⁵⁾ Kestnermuseet i Hannover I. E. Nr. 1—2a.

⁶⁾ Avant propos til Annales o. s. v. (Hennings' Mscr. Nr. 59 8vo).

Ro i Hjemmet et Aar. Da han naaede Pinneberg, knækkede han sammen, og efter Raad af sin Læge — det var ingen mindre end Altonas Stadsfysikus I. F. Struensee¹⁾, der ogsaa var Embedslæge i Pinneberg — maatte han nu hengive sig til et ufrivilligt Otium, der strakte sig over mere end 1½ Aar.

Efter de mange Aars Adskillelse blev han nu atter sine to Søstre Sophie og Ulrikes²⁾ trofaste Kammerat, hvad enten det gjaldt deres Timer i Engelsk, Fransk og Italiensk, Glæden over en ny Litteraturfrembringelse eller Fordybelsen i Studiet af Oldtidens og de moderne Filosoffers Værker, som Plutark, Plato, Montesquieu, Locke, foruden naturligvis stadig Rousseau og Voltaire o. a., samtidig med at han ogsaa ligesom sin Broder Fritz saa smaat begyndte at forberede sig til Advokatvejen³⁾.

Ej heller tørrede Blækket paa Aug. Hennings' Pen ind under dette Aars Samliv med hans Nærmeste. Han korresponderede med sine Göttinger Venner, særlig Kestner, og ogsaa stadig med Zagel, der befandt sig paa en Rejse i Frankrig, England og Tyskland som Mentor for den nittenaarige Baron Ernst Schimmelmänn⁴⁾. Hennings' Breve, der nu naturligvis øvede dobbelt Tiltrækning paa

¹⁾ At August Hennings i disse Aar fik et vist Kendskab til Struensee og hans Karakter, derom vidner hans Udtalelse: »Struensee — autrefois mon médecin, quelque fois un peur maltraité de son malade« (Avans propos 1823) har Betydning til Forstaaelse af visse Begivenheder i Hennings' Liv, da Struensee var ved Magten.

M. N. Hennings var især stolt af den Opdragelse, han havde givet sine Børn og for frisdind til som andre blandt Pinnebergs Borgere at indespærre sine Døtre af Angst for den farlige Fysikus' Praktiseren. (Se i H. P. Giessing, »Struensee og Guldberg«, S. 20 om Struensees Kammertjener, Pinnebergeren Frantz Hoes's Forklaring).

²⁾ Sophie var højt begavet, sund og glad, med Smil paa Læben over Kærlighedslidelser og uddelende Kurve til de Friere, der indfandt sig. Ulrike (Ulchen) ikke mindre begavet, bl. a. med et betydeligt digterisk Talent, men sartere og mere sværmerisk, lidende af sin igennem en Aarrække udsigtsløse Kærlighed til Zagel, som ikke turde fremstille sig som Frier, før han kunde ernære en Familie. Kort før sin Død i 1770 skriver Etatsraaden til sin Datter Sophie, at han vil tage det ilde op, om Zagel lader sig mærke med det mindste, før han har en vellønnet Stilling og en »Character«. Aaret efter Faderens Død blev de gift, da Zagel havde faaet en Stilling som Administrator for Lottoen i Altona.

³⁾ 19. Juli 1766 meddeler tyske Kancelli Justitsraad Hennings, at hvis hans Sønner vil hellige sig til Advokaturen, maa de begynde ved Underretten.

⁴⁾ Stats- og Finansminister Heinrich Ernst Greve Schimmelmänn til Grevskabet Lindenberg f. 4/12 1747 død 9/2 1831. — Biografi se L. Bobé, Efterladte Papirer fra den Reventlowske Familiekrede.

Skatmester Heinrich Carl Greve Schimmelmänn til Grevskabet Lindenberg (1724—15/2 1782). (Billede og Biografi af ham se L. Bobé, Efterladte Papirer fra den Reventlowske Familiekrede V. Kbh. 1902, samtidigt Billede af hans Hustru Caroline Tugendreich f. Friedeborn (1730—1795).

Zagel, da de kom fra Hjemmet, hvor hans tilbedte Ulchen levede, viste han Schimmelmänn, og disse — i Forbindelse med Zagels sikkert stærkt rosende Beskrivelse af Hennings' Evner og Egen-skaber — bragte Sjælen i denne kloge men følelsesfulde Søn af en køligt beregnende Fader til paa Forhaand at klinge i Takt med Hennings' og fik ham til at nære Ønske om at lære denne Aandsfrænde at kende¹). Intet kunde naturligvis være Zagel kærere, og da de paa Hjemvejen til Danmark i Høsten 1767 kom til Hamborg, fik Zagel her et Møde mellem sine to unge Myndlinge i Stand, der affødte en Indbydelse fra Ernst Schimmelmänn til Hennings om, fra det nære Pinneberg at komme til Ahrensburg²), en Indbydelse, som Hennings fulgte, og hermed er altsaa det Baand knyttet, der skulde faa en indgribende — og skæbnsvanger — Indflydelse paa August Hennings' Liv.

III.

Skatmesteren ventede sin Førstefødte i København efter dennes lange Fraværelse, og Samværet mellem de to Unge i Holsten kunde derfor kun blive kort, men da Hennings brændte efter at ombytte Provinsbyen med Hovedstaden, blev en Opfordring fra Schimmel-

¹) Zagel har allerede i August Hennings' Studentertid i Göttingen syslet med Tanken om at føre ham sammen med Ernst Schimmelmänn; dette fremgaar af et Brev fra G. G. Lueder til Kestner, som denne modtog den 5. Maj 1765 (Kestner Museet I. E Nr. 1 2e) Vielleicht weisst Du es noch nicht, dass Herr Zagel jetzt als Hofmeister bey dem Geheimtenrath Schimmelmänn in Copenhagen steht. Es ist dies eben der Schimmelmänn, welcher sich als Entrepreneur bey der preussischen Armee unermessliche Reichthümer erworben, nachmals aber vom König in Dänemark zum Baron, Geheimtenrath und Ritter von einem gewissen Dämchen Orden gemacht ist. Er hat eigentlich 3 Söhne, von 13, 11 und 9 Jahren, und da diese für Herr Z. zuviel wird, hat er von seinem Principal den Auftrag, für die beyden jüngeren einen zweyten Hofmeister zu suchen. Anfangs hat er dazu denjenigen Herrn Meyer, welcher ehemals bey Wehmers war, bestimmt. Da er es aber für diesen für zuträglicher fand, ihm die Stelle eines Secretairs bey eben diesem Schimmelmänn zu verschaffen, wandte er sich an unsern kleinen Doktor August, um entweder, wenn es noch nicht gewiss wäre, dass er promovierte, von ihm zu erfahren, ob er nicht selbst Neigung zu dieser Hofmeisterstelle hätte, oder sich von ihm einen redlichen Menschen vorschlagen zu lassen. Du kannst leicht errathen, dass auf mich die Rede gefallen ist, da August nicht daran denken konnte. Ich will das reizende und bedenkliche dabey neben einander setzen. Die Conditions dabey sind ausserordentlich vorteilhaft. Einem ganz fremden sollte August 200 Thlr. versprechen, er selbst sollte 400 Thlr. und die gewisse Erwartung einer guten Bedienung haben. Andere Nachrichten zeigen, dass die Freygebigkeit des Baron Schimmelmännns ohne Schranken ist. Den Sommer über ist der Aufenthalt auf einem Gute nahe bey Pinneberg, oder wohl gar in Pinneberg

²) Jfr. Vertrauliche Briefe, S. 41—42 (Mscr. Nr. 14) og Avant propos fra 1823 til Annales dédiées à la posterité (Mscr. Nr. 59).

mann til ham om at komme til København greben med Begejstring, og Faderen samtykkede med Glæde, da der derigennem aabnede sig Mulighed for, at Sønnen kunde opnaa den mægtige Skatmesters Protektion til at komme ind paa Embedsbanen. August blev Jul og Nytaar 1767—68 i Hjemmet, men derefter begav han sig afsted til København, hvor han indtraf 27. Januar 1768, tidsnok til at kunne lykønske sin nye Ven, der i de faa Uger, der var hengaaet siden hans Hjemkomst, allerede var bleven Konferensraad og Kammerherre, til l'Union parfaite Ordenen, som Ernst Schimmelmänn fik den 29. Januar 1768 paa Christian VII's Fødselsdag.

Ved Siden af at være en daglig Gæst i Baron Ernsts Privatværelser i det Schimmelmännske Palæ i Norgesgade, hvor begge tilbragte Tiden med i Tankerne at reformere hele Verden, og særlig da det danske Statssamfund, blev den unge Etatsraadssøn hurtigt »enfant gaté« hos Skatmesterens yndefulde Gemalinde og i det fornemme Selskab, der Aften efter Aften samledes til Fester i Palæet, hvilket betød det samme som at have Nøglen til Hovedstadens toneangivende Kredse.

Hvorledes var da nu denne unge Mand, som saaledes havde Evne til at tage Hjerterne i denne forvænte Kreds med Storm? Man kan danne sig et Billede deraf igennem den Beskrivelse, som Frederikke Brun, født Münter, i »Wahrheit aus Morgentraumen« giver af denne sin første og eneste Kærlighed, »Er war ein schöner, hochgebildeter Mann, voll Verstand, von den feinsten Sitten«, og igennem Schimmelmänn's Udtalelse i hans første Brev til Hennings, hvor han skriver: »Ich bewundre an Ihnen den kunstlosen Schmuck der Natur, die Güte, die Aufrichtigkeit, — wie vieles könnte ich noch sagen; aber man darf Ihnen nicht ein Wort sagen ohne dass Sie wie ein Kind erröten«. Sammenholdes disse Udtalelser med, hvad vi ved om hans Belæsthed og Sprogkundskaber, hans grundige Uddannelse, hans Tegnentalent, digteriske Evner og sværmeriske Følsomhed, kan det ikke nægtes, at man faar et yderst tiltalende Billede af ham, men man skimter ogsaa hans Orm, naar han erklærer, at han hylder den engelske Digter Edward Youngs Maxime om, at en ung Ærgerrighed bør vogte sig for Elskov. Trods sin Ungdom fulgte han maaske — som et Resultat af de faderlige Formaninger — ogsaa Maximen i Praxis og viste Tilbageholdenhed, naar det drejede sig om Elskovs eventyr, skønt det var Synd at sige, at de Kredse, hvor han færdedes, havde Snerpethed skrevet paa deres Program. Fra denne Periode stammer saaledes et langt fransk Digt, der driver Spot med Amor, og i en senere Omtale af et Saar, som Kærlighedsguden havde ridset i hans Hjerte med sin gyldne Pil, siger han: »Lige saa hurtigt, som Saaret tilføjedes, lægtes det igen ved Hjælp af det Mittel, som jeg stadig

med Virkning brugte, at søge at træde Genstanden for mine ømme Følelser saa nær som mulig; en Lykke var det, at ingen ung Pige bestod denne Prøve.

Hvor mange slige Sejre Hennings nu end vandt, skylder man Sandheden at tilføje, at han næppe har overvurderet dem og intet Øjeblik følte Tilbøjelighed til at slaa sig til Ro med at spille en Rolle i Selskabslivet; han brændte af Iver efter at gøre sine Evner og Kundskaber frugtbringende, og der er heller ingen Tvivl om, at Skatmesteren snart fik Øje for Hennings' Brugbarhed.

Landboreformerne stod den Gang paa Dagsordenen i Danmark, de havde Skatmesterens — og for den Sags Skyld ogsaa Christian VII's Interesse. Den 27. Februar 1768 indgav Skatmesteren en Betænkning til Landvæsenskommissionen gaaende ud paa at gøre Domænerne til Forsøgsgodser og der indføre det holstenske Kobbelfrugtbrug og Arvefæste, ophæve Fællesskabet og begrænse Hoveriet, og det er næppe tvivlsomt¹⁾, at det er ham, der, uventet for Rentekammeret, udvirkede den Kgl. Resolution af 8. Marts 1768 om i den ellefte Time at standse Salget af de antvorskovske og vordingborgske Domæner, og overdrage disse til Overskattedirektionen til Iværksættelse af Landboreformerne²⁾.

Da Skatmesteren altsaa i disse første Maaneder af 1768 bag sine Embedsmænds Ryg har syslet med disse Landboreformplaner paa samme Tid, som han begyndte at benytte Hennings som en Slags Privatsekretær, ligger det nær at antage, at denne har været med til at forme disse i Pennen³⁾; et afgjort Fingerpeg herom foreligger i Hennings Ansøgning af $\frac{8}{4}$ 1768 til Overskattedirektionen og en anden til Rentekammeret om at faa Lejlighed til praktisk at medvirke til Reformernes Gennemførelse paa Domænerne; den er i Virkeligheden kun forklarlig, hvis Planerne har været Skatmesterens, og Hennings' Interesse er bleven vakt ved Syslen med dem.

Iøvrigt ved vi ogsaa, at Hennings sammen med Schimmelmann benyttedes af Skatmesteren til at arbejde i hans vestindiske Sager under Vejledning af daværende Kommitteret i Toldkammeret,

¹⁾ Dette antager ogsaa Axel Linvald i sin Afhandling: Antvorskov og Vordingborg Krongodser 1768—74 (Fra Arkiv og Museum III—IV, 1905—08 og 1909—11).

²⁾ Landboreformerne havde Hennings allerede i Pinneberg haft Lejlighed til at beskæftige sig med, idet det den $\frac{24}{11}$ 1767 var blevet paalagt Landdrosten at indhente Betænkning fra sine Embedsmænd (altsaa ogsaa — og vel særlig — fra Etatsraad Hennings) om Formaalstjenligheden af i Pinneberg at indføre det ved Patent af $\frac{10}{2}$ 1766 i Slesvig paabudte Kobbelfrugtbrug.

³⁾ 8. Juli 1768— $\frac{9}{11}$ 1770 var Administrationen af de Antvorskovske og Vordingborgske Domæner henlagt til Overskattedirektionen, $\frac{9}{11}$ 1770 overdroges de til Landvæsenskomm.

Justitsraad P. H. Classen¹⁾. — Det er betegnede for, hvor u n g Hennings den Gang endnu var, at han ligeoverfor Schimmelmans Lede ved de kedsommelige Akter ikke var fri for at skamme sig over sin Flid og Interesse for Arbejdet. Et Ønske om, som Kasserer at ledsage Hoffet paa den store Udenlandsrejse, som Kongen med Skatmesteren i Følget skulde tiltræde i Foraaret 1768, fik han derimod ikke opfyldt; maaske har Skatmesteren fundet ham for ung, maaske har Ernst Schimmelmann helst villet beholde ham hjemme for at kunne dyrke Venskabet. Hvorom alting er: da Skatmesteren tiltraadte Rejsen, havde Hennings ingen Stilling, men derimod havde han — og det opvejede i Øjeblikket alt — opnaaet en Indbydelse til at flytte ind i det Schimmelmansske Palæ som Gæst. Nu kom nogle Maaneders ubunden grand seigneurs Tilværelse sammen med Vennen. Indtil ind i Juli 1768 blev de sammen i København, skyede al Selskabelighed — hvad Hennings senere beklagende tilskriver ungdommelig Undseelse hos begge — og førte et dolce far niente Liv med daglige Udflugter til alle de skønne, Hennings endnu ubekendte, Steder i Omegnen, hvor hver Ridetur var en »Opdagelsesrejse«. Da Varmen i Juli 1768 blev for trykkende, rejste de over Lolland og Femern til Ahrensburg, hvor Baronesse Schimmelmans residerede i sin Ægtefælles Fraværelse. Hennings skildrer indgaaende den Kreds, de fandt her, og som han kom til at tilbringe Sommeren paa det skønne Herresæde, først og fremmest naturligvis sammen med den ungdommelige og elskelige Slotsfrue, dernæst Baronessens jævnaldrende intime Veninde, den hamburgske Købmandsfrue Johanna Maria Bielfeld²⁾, hvis Skønhed og fortryllende Spil og Sang bragte de to Unge til at smægte for hendes Fødder, den rige Enkegrevinde Castell³⁾, der fra Wellingshüttel ofte var paa Ahrensburg og her opførte en hel Roman, idet hun

1) Gehejmekonferensraad, Deputeret i Finanskollegiet, Peter Hersleb Classen, f. $10/3$ 1738, d. $15/9$ 1825. (Se H.'s Efterladensk. i Hamb. Statsbibl. 14. Bd., S. 136).

2) Johanna Maria Bielfeld født Sandow (Sandau), f. ca. 1737 i Hamborg, Datter af Joh. Chr. Sandow, der ikke var hamburgsk Borger, død af Svindsot 3. November 1769 i St. Katharina i Hamborg, ægtede 30. November 1758 i Gehejmeraad Schimmelmans Hus i Grimm i Hamborg P a u l Bielfeld, f. ca. 1725, død før 1775. Ved hendes eneste Barn, J o h a n n a Carolina Bielfelds D a a b den 18. November 1759 i St. Nikolai i Hamborg stod Skatmesteren Fadder. (Meddelt af Statsarkivet i Hamborg). Fru Bielfelds begunstigede Tilbeder var den franske Gesandt i Hamborg, Grev Modène.

3) Christine Sophie Komtesse Holstein-Holsteinborg, født $23/11$ 1740, død $22/2$ 1735, gift: 1) $8/7$ 1757 m. Adolph Frederik Gottlieb, Rigs greve C a s t e l l - R e m l i n g e n , f. $22/2$ 1735, død $16/7$ 1762, 2) $31/8$ 1769 m. Kammerherre, Amtmand i Bredsted, Major Gustav Gotthardt v. Blücher, f. $3/8$ 1737, død $30/12$ 1808.

afslog Kongens Favorit, Grev Conrad Holck¹⁾ Haand for at skænke den til en anden af Ahrensburgs velsete Gæster, den fattige Major Gustav Blücher, og endelig Major Seneca Falkenskjold²⁾, der gjorde Kur til selve Baronesse Schimmelmänn, m. fl.; alle levede de et nydelsesrigt Herregaardsliv med Hyrdetimer i Watteausk Stil, Sommerballer o. s. v. Men tilfreds følte Hennings sig ikke i denne Periode af sorgløs Lediggang. »Wir spielten eine sehr unbedeutende Rolle, wir fühlten und wussten nicht was — und wollten und wussten auch nicht was, Die Welt war öde um uns«, siger han.

Hennings var selvfølgelig ogsaa i denne Sommer hjemme i Pinneberg, men han længtes tilbage til Ahrensburgs Glans og blev der ikke længe, thi Forholdene i Hjemmet var alt andet end opmuntrende, da baade Broderen Fritz og Søsteren Ulrike gik rundt og led af ulykkelig Kærlighed uden at turde tale til Faderen derom.

I Oktober 1768 opløstes den lille intime Kreds paa Ahrensburg, og Schimmelmänn begav sig til Hellebæk for efter Skatmesterens Ønske at overtage den af denne under Udenlandsrejsen med Kongen Staten afkøbte Hammermølle (Kronborg Geværfabrik) og gøre Skridt til en Ny-Indretning af Fabriken.

Men næppe havde Schimmelmänn naaet Hellebæk, før han i talrige Breve beskrev Hellebæks Skønhed for sin naturelskende Ven og paastod, at han trængte til hans Hjælp ved Forretningerne³⁾. For Hennings, der syntes, at hans Dage randt unyttigt hen med tomme Spekulationer, var Udsigten til her at kunne gøre sig nyttig, meget lokkende, og skønt hans Søster Ulchen laa meget syg, brød han op, og allerede i November var Vennerne atter forenede i Hellebæk. Nogle faa Dages fornyet Samvær med Vennen var dog nok for Schimmelmänn; han lod Hennings i Stikken, overlod ham at tage sig af Fabriken og tog til København. Hennings arbejdede nu med Regnskaberne, førte Tilsyn med Vaabensmedien og Arbejderne og fik iøvrigt de mange ensomme Timer til at gaa dels med den Lektüre, hvormed Schimmelmänn, vel nok brødebetyngt over sin »Troløshed«, forsynede ham med, dels med at dyrke sin »Welt-schmerz«, en sjælden Gang afbrudt af et eller andet Bal i Helsingør, som den allerede noget blaserede Yngling ikke kunde staa for, bl. a.

¹⁾ Frederik Vilhelm Conrad Greve Holck til Eckhof, f. ²⁸/₉ 1745, Gehejmekonferensraad, Grand maitre de la garderobe, Amtmand over Kiels, Cromhagens og Bordscholms Amt, død 7. December 1800 i Kiel.

²⁾ Kammerherre, Generalmajor Seneca Otto Falkenskjold, f. ¹⁵/₄ 1738, død ³⁰/₉ 1820.

³⁾ Den interessantere Del af den paa Fransk førte Korrespondance mellem August Hennings og Ernst Schimmelmänn i Tidsrummet ²¹/₁₀ 1768 til ²⁵/₁₀ 1771 er gengivet i L. Bloch, En Brevveksling fra Struensee Tiden (Rousseausk Interiør fra Danmark. Museum Kbhv. 1891).

hos Kommandanten Generalløjtnant Carl Wilhelm v. Sames (1724—89), der i 1768—1771 laa som Oberst paa Kronborg, hvis Hus han følte sig meget tiltrukket af, og endelig med en livlig Korrespondance med Schimmelmänn, med Vennerne og med Hjemmet, særlig med Ulrike, der atter var blevet rask og som skrev de nydeligste Digte og ofte førte Korrespondancen med Broderen paa Vers.

De tre Søskende giver i Breve hinanden mytologiske Navne, August er f. Eks. Aret, og Ulrike Philomele. Ulrikes Kærligheds-længsel efter Zagel, Fritz' efter sin »Manon« fylder Brevene og giver Stof til stadig nye Overvejelser og Forestillinger, indvævet med skuffede Forhaabninger om Ansættelse.

I December aflagde Schimmelmänn et kort Besøg i Hellebæk, og medio Januar 1769 var Hennings efter Indbydelse fra Schimmelmänn nogle Dage i København for at overvære Højtidelighederne i Anledning af Christian VII's Indtog efter den otte Maaneder lange Udenlandsrejse, men iøvrigt henlevede han hele Vinteren — endog Jul, Nytaar og Paaske — i fuldstændig Ensomhed i Hellebæk; først omkring den 1. April befriede Skatmesteren ham for det utaknemmelige Hverv paa Hammermøllen og kaldte ham til København.

IV.

Aret 1769 holdt ikke, hvad det forudgaaende havde lovet; Hverdagslivet begyndte at gøre sine Krav gældende. Efter at Hennings var vendt tilbage til København fra Hellebæk, fik han ret at mærke, hvor vanskeligt Springet var fra en Privatsekretær-Virksomhed, selv hos en Schimmelmänn, til Embedsvejen, hvad enten nu Grunden har været den — som han selv antyder —, at Ministrene ikke ansaa ham egnet til denne, fordi han dansede, red, talte Fransk, klædte sig med Smag og havde en sund Ansigtsfarve, eller dette langt snarere skyldtes de høje Herrers Uvilje mod det ungdommelige Frisprog, som den slagfærdige Yngling tillod sig. Travlt beskæftiget med flittigt at gøre de forskellige Ministre og andre indflydelsesrige Personer sin Opvartning, udtalte han sig med Bitterhed over ikke at være saa velhavende, at han rolig kunde se Tiden an for »bedre at naa det Maal at blive Lovgiver for Staten, et Maal jeg, der altid havde Rousseau og Plato liggende paa mit Bord, ansaa for det højeste«. Mange er hans Klager over, hvor lidt Magthaverne syntes at interessere sig for at faa en ung Dygtighed som ham ind paa Embedsvejen, og man erfarer, at han har Tilbud om Ansættelse hos en udenlandsk (utvivlsomt tysk) Fyrste. Af Korrespondancen med Hjemmet fremgaar det, at han tænkte paa at tage hjem til Pinneberg, men Søsteren Sophie sætter sig energisk derimod, hun fandt Pinneberg skrækkelig og sammenlignede denne

»Mellemting mellem en Landsby og et i Former stivnet Hof« med Bastillen, hvor den ene Dag gik som den anden uden mindste Oplevelse end ikke i Hjemmet, hvor Faderen gik med begge Hænder indbundne paa Grund af Gigt, og Broderen Fritz led under sin ulykkelige Forelskelse og en heftig Forkølelseskatarh, var der godt at være! Imidlertid kan Hennings ikke helt have sluppet Aladdin-Drømmene, ellers er det uforstaaeligt, at han afslog en ham af I. O. Schack¹⁾ tilbudt Stilling som Fuldmægtig i Rentekammeret, fordi hans Fader mente, at han tillige burde være Kammersekretær og Auskultant i Kollegiet²⁾, men han led af en ved Ensomheden i Hellebæk og en skuffet Ærgerrighed nærret Hypokondri og af Følelsen, at han gjorde sit Liv for afhængigt af Schimmelmans. Han fortæller senere, at et uvilkaarligt Tungsind tidt betog ham, naar han sled Trapperne i det Schimmelmansske Palæ, hvilket han forklarer som en »indre Stemme, der advarende bebuder ham hans Skæbne«. Paa den anden Side turde han endnu mindre slippe denne Forbindelse, »fordi jeg forudsaa, at Schimmelman en Gang vilde komme til at spille en vigtig Rolle i Danmark, og haabede, at Venskab og Fortjeneste vilde være ufejlbarlige Midler til ogsaa at bringe mig selv frem«. Venskabet mellem de to Unge var derfor stadig lige varmt; en af Korsikanernes Frihedskamp i 1769 under Pascal Paoli nærret patriotisk og krigerisk Begejstring besjælede dem, og under Indtrykket heraf nærrede Hennings endog Planer om at følge den i den russiske Armé indtraadte Falkenskiolds Eksempel og gaa i udenlandsk Krigstjeneste. Skatmesteren, der var en god Menneskekender, har dog næppe kunnet undgaa at mærke, hvorledes Hennings' Indflydelse bidrog til at nære Sønnens ulmende Utilfredshed over at være udelukket fra enhver virkelig Indflydelse, og da Schimmelman derfor i Foraaret 1769 sendtes paa Rejse til Sverige, bl. a. for at slaa sine Griller af Hovedet, kom Hennings derfor heller ikke til at ledsage ham, skønt Etatsraad Hennings senere erklærede, at han gerne havde betalt Sønnens Rejse, og Vennerne sikkert begge ønskede det.

Da Schimmelman den 16. Maj 1769 begav sig afsted, ledsagede Hennings ham dog op til Engelholm, og det er vistnok paa denne Tur, at de to Venner i Hellebækskovene under højtidelige Former tilsvor hinanden ubrødeligt Venskab og Samarbejde til Statens For-

¹⁾ Joachim Otto Schack til Rathlousdal og Gersdorflund, fødte 1771 Navnet R a t h l o u til sit fædrene Navn, født 1728, blev 1766 2den og 1767 1ste Deputeret i Finanskollegiet, død 1800 som fhv. Medlem af Statsraadet, Præsident i danske Kancelli m. m.

²⁾ Meine Bekenntnisse, 1786, Mscr. Nr. 14.

bedring, en Begivenhed, som særlig Hennings senere hen i Livet ofte vender tilbage til.

Da Vennerne var skilte, tog Korrespondancen mellem dem Fart; man bliver imidlertid skuffet, hvis man i de vekslede Breve tror at kunne finde videre Underretning om deres Oplevelser — det er overhovedet blevet et Dogme, at det ikke er værd at skrive om sligt. Det er altsaa nødvendigt at læse mellem Linierne, men Hennings indleder f. Eks. ogsaa et Brev til Kestner af 10. December 1768 med følgende Ord: »Sie verlangen Nachrichten von meinem Schicksahl? Dies ist etwas dem meine Seel nicht unterworfen ist, und warum denn sollte ich Sie davon unterhalten?« Man faar dog at vide, at Hennings fører et i selskabelig Henseende stille Liv — han deltager f. Eks. ikke i de store Fester, som i Juli Maaned 1769 i fjorten Dage i Træk afholdtes i Anledning af Dronning Caroline Mathildes Broder, Hertugen af Gloucesters Besøg — og man erfarer, at Hennings er let forelsket — uden dog at erfare Genstandens Navn — men iøvrigt er Brevene ikke stort andet end en Kappelstrid om, hvem der med størst Virtuositet kan variere sine Stemninger.

Som en karakteristisk Prøve paa Korrespondancen, der tydelig synes at vise, at Hennings var den »aktive« Part i Venskabsforholdet, Schimmelmann den næsten kvindeligt modtagende, hidsættes følgende Brev, som Schimmelmann skriver den 9. Juni 1769:

»Jeg haaber, at De allerede indser Deres Uret, naar De tror, at De er ude af Sind, naar De er ude af Øje, og at De oprigtig angrer alle de usande Beskyldninger, Deres Hjerte har rettet mod mig. Dermed er jeg imidlertid ikke tilfreds, og jeg forlanger, at De, første Gang De skriver, skal bede mig om Tilgivelse. Det er evig Skade, at jeg ikke er en smuk Kvinde; jeg skulde da faa Dem til at skrive til mig paa Deres Knæ:

»Cruel, pour me venger, je voudrais un seul jour
exercer sur ton coeur l'empire de l'amour.«

Himmell! Jeg faar en anden Idel! De skal ikke slippe for saa godt Køb; jeg sværger Dem til, at De skal faa Lov til at vandre en Pilgrimsgang til Stockholm og tvinges til to Gange daglig paa Deres Knæ at bede mig om Forladelse. Alt dette forbavser Dem, kære Ven. De forstaar ikke et Muk af, hvad jeg skriver. Nogen større Glæde kunde jeg i Sandhed ikke have.«

I et Brev fra Hennings omtrent en Maaned senere hedder det:

»Ganske vist vil jeg gerne høre om, hvad De tager Dem for og at belæres af de Iagttagelser, De samler i et Land saa forskelligt

¹⁾ Jvfr. Hennings' Brev af ⁵/₁₀ 1771, hvori han skriver: »Mit Hjerte vil tale til Dem, men hvilken Bestemmelse De end træffer, glem ikke, at De altid maa vælge for to, og at jeg hele mit Liv ikke vil have andet Parti end Deres.«

fra vort; men det rører mig dog langt mere at lære Deres Følelser for og Tanker om mig at kende. Om De kunde se min Henrykkelse, naar jeg modtager Breve fra Dem, hvor mit Hjerte banker af Frygt for, at jeg i dem skal finde, at Deres Godhed for mig er blevet mindre, hvorledes mit Hjerte straks besvarer hvert elskværdigt Ord, De siger mig, vilde De sikkert angre, at De har forgiftet min Sjæl med søde Ord, som maaske en Gang, hvis Deres Følelser kølnes, vil forbitre Resten af mit Liv. God Nat, det er sent. Gid De maa drømme om mig! Nej, bort med Drømme, som man ikke er Herre over, maatte en veltalende Tanke i en glad Stund fortælle Dem, hvad Hennings' Hjerte føler for Dem.«

Forøvrigt er Hennings' Tone ikke stort anderledes, selv om det ikke er Vennen, han skriver til. Søsteren Sophie klager f. Eks. i et Brev af 17. Juni 1769 over Broderens stadige Deklamationer og opfordrer ham til at fortælle noget mere og ikke alene udgyde sig om Paoli, den sande Storhed, Dyd, Fædreland o. s. v.

I Juni 1769 var Hennings paany nogle Dage i Sverrig og overnattede i Engelholm, hvor han svælgede i Erindringerne om, at det var her, han skiltes fra Vennen, og i Begyndelsen af Juli tilbragte han nogen Tid i Hellebæk, og endelig ilede han i August Maaned til Holsten, saa snart han erfarede, at Schimmelmänn var ankommet dertil fra Sverrig, skønt Schimmelmänn raadete ham til at blive i København, hvor de dog skulde genses om et Par Maaneder.

I Hamburg, i Pinneberg og naturligvis særlig paa Ahrensburg — hvor Skatmesteren og hans Hustru opholdt sig, men hvor der var betydelig mere stille end den foregaaende Sommer, da der ventedes en Arving — er Vennerne nu atter sammen de to Høstmaaneder 1769, men medens Schimmelmänn blev paa Ahrensburg, til Moderens Nedkomst i Oktober var overstaaet¹⁾, rejste Hennings allerede omkring den 1. Oktober sammen med Skatmesterens yngre Sønner tilbage til København, samtidig med at hans to Søstre nogle Uger tog til Hamborg for at lade sig vaksinere, et Ophold, der havde til Følge, at Dr. Reimarus²⁾, der havde foretaget Vaccination, for-

¹⁾ Paa Stamtavlen over Slægten Schimmelmänn (se: L. Bobé: Efterladte Papirer fra den Reventlowske Familiekres 1770—1827, IV Bd. 263—74, Kbhvn. 1900) findes intet Barn af Skatmesteren anført som født i Oktb. 1769; da Nedkomsten efter Ernst Schimmelmänn's Brev skete for tidlig, har Barnet vel været dødfødt eller er dødt strax efter Fødslen.

²⁾ Johann Albert Heinrich Reimarus, f. $11\frac{1}{11}$ 1729, d. $\frac{9}{6}$ 1814, ægtede $\frac{8}{6}$ 1770 Sophie Hennings. Hendes paafaldende Lighed med Broderen August fremhæves af Böttiger med den Tilføjelse, at hun var »werth eine Hennings zu sein«. (K. A. Böttiger, Litter. Zustände u. Zeitgenossen 1838, II, 5—32, der dvæler ved Reimarus-Kredsens fremragende Betydning; jfr. Varnhagen, Denkwürdigkeiten IV, 365, Perthes' Leben I 70, I. G. Rists Lebenserinnerungen II 48 f. f. etc. samt Baggensens og Steffens' Biografier.

elskede sig dødelig i Sophie Hennings, medens Ulchen uhæmmet af al faderlig Kontrol tilbragte en lykkelig Tid sammen med Zagel, ikke mindst, da Udsigterne til, at de kunde faa hinanden, var rykket nærmere, idet Zagel havde vundet 5000 Rdl. i Lotteriet og havde gode Udsigter til at opnaa en Stilling i Altona.

V.

Uden Hjem eller nær Slægt i København¹⁾ havde Hennings dog forstaaet ogsaa at vinde Indpas i andre Huse end det Schimmelmanske, særlig i den paa det litterære Omraade toneangivende tyske Kreds i København; han var blevet Ven med Digteren Gerstenberg²⁾ og han fortæller³⁾, hvorledes han hos Klopstock⁴⁾ i det Bernstorffske Palæ har tilbragt saa mangen nydelsesrig Aften sammen med Sturz⁵⁾, Schönborn⁶⁾ og Funck⁷⁾, og et andet Sted, hvorledes hans Sjæls Folder glattedes ud under et Par stille Timers Ophold hos denne, men den største Tiltrækning i denne skæbnesvangre Hofsæson 1769—70, hvor Hofkredsene var smittet af den nervøse Uro og Ophidselse, der beherskede Hovedpersonerne i det

1) Naar Ernst Schimmelmänn i et Brev fra København, dateret $\frac{2}{3}$ 1771 (Museum 1891 II S. 360) skriver til August Hennings, at han har fundet hans Onkel og Tante betagne af en dødelig Skræk for hans Skyld, er det en uløst Gaade, hvem disse, aabenbart nære, Slægtninge i København, som Ernst Schimmelmänn staar paa Omgangsfod med, er. Denne Onkel og Tante kan kun høre til Aug. Hennings' fædrene Frænder; thi Moderen havde overhovedet ikke Slægt her i Landet. Da M. N. Hennings i 1742 skulde stille Kaution ved Tiltrædelsen af Amtsforvalterembedet i Pinnebælg, lovede følgende at deltage i Kautionen: Peter Dressen i Brunsbüttel (1500 Rdl.), hans Morbroder, Provst i Meldorf Voss's Arvinger (1000 Rdl.), Peter Nicolaus Thiessen og Heinrich Peters i Marne (1000 Rdl.), Hans Holling i Meldorf og Margarethe Friederica Johansen i Meldorf (tilsammen 1500 Rdl.). Det maa formodes, at denne Onkel og Tante maa søges i en af disse Ditmarsker Slægter. Naar J. Bloch antager, at det er Generaldirektør for kirurgisk Akademi Professor Wilh. Hennings, er dette næppe rigtigt, thi der har intet Slægtsskab kunnet konstateres.

2) Heinrich Wilhelm von Gerstenberg (1737—1823), Digter, Ritmester, Justitsdirektør ved Lottoet i Altona 1763—1775, bosat i København og Lyngby, 1823 i Altona.

3) Sofie Wattenbachs Hefter I, S. 110.

4) Friedrich Gottlieb Klopstock (1724—1803), Hofraad, Digter, kom 1751 til København og var med Afbrydelser bosat her til ca. 1772.

5) Helfferich Peter Sturz (1736—79), Forfatter, Privatsekretær hos J. H. E. Bernstorff. 1769 Generalpostdirektør (B. L.).

6) Gottlob Friedrich Ernst Schönborn (1737—1817), Digter, Hovmester i I. H. E. Bernstorffs Hus, Dr. jur. Etatsraad og Legationsraad. (B. L.). (L. Bobé: Efterl. Pap. fra den Reventlowske Familiekreds II S. 422).

7) Gottfred Benedikt Funck, Orientalist, Konsistorialraad i Magdeburg, Huslærer hos Hofpræsten, Digteren Johan Andreas Cramer.

tilstundende Struensee-Drama, udøvede særlig, næst Schimmelmann, Kammerjunker Hans Heinrich von Schilden¹⁾, der endog optræder som den tredje i »Forbundet«, den elegante og let-sindige Grev Conrad Holck, Kongens tidligere Favorit; Holck var grand-maître de la garde-robe, men hans Lykkestjerne var i hastig Blegnen for Struensees opgaaende Sol. Endvidere omgikkes han Mænd som Livlægen Berger²⁾, den engelske Legationssekretær Karl Ernst³⁾, Oberst Falkenskiold — efter at denne i Begyndelsen af 1771 var kaldt hjem fra Rusland af Struensee — og endelig — for ikke at lade det kvindelige Element unævnt — med den ligesaa skønne som indflydelsesrige Generalinde Gähler⁴⁾ og Konferensraadinde Pauli⁵⁾. I November Maaned var Schimmelmann i Hellebæk, og Hennings i København, i December Maaned var det omvendt, men derefter var de atter forenede i Hovedstaden, og Hennings fulgte stærkt interesseret — ikke mindst paa Grund af sit Kendskab til Hovedpersonen — Forholdenes rivende hurtige Udvikling ved Hoffet.

Hvor meget end Hennings, som vi ved, attraaede et Embede, kom det ham derfor dog ubelejligt, at Overskattedirektionen netop nu reflekterede paa hans aargamle Ansøgning om Ansættelse ved Reformen paa de kongelige Domæner. Tilmeld opnaaede han kun en Stilling som Landmaaler, som han den 10. Februar 1770 paa Grund af sine matematiske Evner⁶⁾ og sit Tegnetalent fik Brev paa, hvilket just ikke bidrog til at formindske Skuffelsen. Han forhastede sig da heller ikke med at tiltræde Posten; i Begyndelsen af Maj 1770 var han i alt Fald endnu i København. Hennings havde da begaet

1) Hans Heinrich Friccius von Schilden-Huitfeldt til Clausholm, Haseldorf og Haselau m. m., Gehejmekonferensraad, Kammerherre, Jægermester i Holsten, 1. Dept. i Rentekammeret. Han afskedigedes ligesom Hennings ved Regeringsskiftet 1784 fra sin Stilling som Kammerdeputeret.

2) Christian Johan Berger (1724—89), Etatsraad, Livlæge, Stadsaccoucheur i København, Professor med. & chir. ved Universitetet i Kiel.

3) Hennings kalder sit Venskab med ham næsten romantisk.

4) Christine Sophie Gähler, født Ahlefeldt, en af de 3 Gratier ved Christian VII's Hof (1745—92), g. 1762 med Præses for Generalitets- og Kommissariatskollegiet, General Peter Elias von Gähler (1718—183).

5) Otto Georg Pauli (ca. 1700, død $3\frac{1}{2}$, 1780), 1770 Medlem af Overskattedirektionen og Deputeret for Finanserne (afskediget ved Kabinettsordre af $29\frac{1}{5}$ 1771). Hans Hustru Anna, født Kamphövener, født 1714, død $\frac{1}{2}$ 1775, protegerede Hennings.

6) Blandt Hennings' Breve findes et fra Universitetsaarene i Göttingen fra den berømte Lichtenberg, som omtaler en ham af Hennings forelagt matematisk Opgave.

den noget uoverlagte Handling at betro sig til Skatmesteren om sine Iagttagelser ved Hoffet, hvorom han senere fortæller følgende¹⁾:

»Indviet, som jeg var i alle Hoffets Intriger, hvorved jeg dog kun spillede en Tilskuers Rolle, havde jeg længe set Uvejret nærme sig, Gang efter Gang besvor jeg Kongens Favorit, Grev Holck, der havde fattet særlig Forkærlighed for mig, om at se sig for og forandre Holdning. Morgenen efter et »bal paré en domino« ved Hoffet begav jeg mig til Schimmelmänn, der stod i Begreb med at rejse til Hellebæk med sin Søn. Jeg var efter Ballet noget betagen af, hvad jeg havde iagttaget og gebærdede mig maaske som en af det gamle Testamentes inspirerede Profeter en miniature, jeg stak i alt Fald ikke noget under Stolen, men berattede alt, hvad jeg troede at have fornummet af Struensees og Dronning Caroline Mathildes Planer. »Hvis De og Grev Bernstorff ikke for Alvor forsøger at fjerne Struensee, kan De være sikker paa, at han jager Dem alle bort«. Jeg gav ham saaledes rene Ord for Pengene, uden at han i ringeste Maade afficeredes af min Advarsel. Det har været min Skæbne, ingensinde at blive hørt i rette Tid og derfor kun at fremkalde Fortrydelse. Skatmesteren forskansede sig bag sin Minister-værdighed, satte sig paa den høje Hest og svarede mig, at Dronningen var Herskerinde, hun kunde handle som hun behagede, og det var nødvendigt at lade Hoffet have frit Spil.«

Udfaldet af Henvendelsen blev, idet Skatmesteren saa sin For-del i ikke at gribe ind, ialt Fald et andet end ventet, thi det er næppe tvivlsomt, at det skyldes Skatmesterens Indflydelse, at Hen-nings fik Ordre til at begive sig til sin nye Virkekreds paa Antvor-skov. Her opslog han først sin Bolig paa det store øde Slot; men da han skulde opmaale og inddele Vedbynørres Jorder i Kobler, søgte han her Kvarter til sig og sin tro Tjener Hans, som han med-bragte fra København; Bønderne nægtede imidlertid at huse ham, da de mente, at Opmaalingerne blot betød forøget Hoveriarbejde, og han maatte da søge Tilflugt hos Sognefogeden i det mere vel-havende Vedbysønder (1 Mil fra Sorø²⁾).

Paa Grund af sit Ukendskab til Faget tilbragte han længere Tid i Uvirksomhed, til Overlandmaaleren kom og satte ham ind i Brugen af Landmaalerinstrumenterne — en Tid, som han vistnok

¹⁾ Jfr. Hennings' »Avant propos« fra 1823 til hans Haandskrift »Annales dédiées à la posterité, 1777« samt under Form af »Wahrheit und Dichtung« i hans »Histoire de Sueno Canutson, 1770« (i Haandskriftet Reminiscences).

²⁾ Kfr. Aug. Hennings' Artikel til Forfatteren af Brevne angaaende den danske Proprietær og Bonde etc. (Minerva II Aarg. 3 Bd. (Febr. 1787) særlig S. 185—87 og Aug. Hennings: Iagttagelser paa en indenlandsk Rejse 1786 (Minerva II Aarg. 1786 S. 686—706, II Aarg. 3 Bd. S. 35—66 og 347—370; jfr. ogsaa Aug. Hennings: Kleine oekon. u. cameral. Schriften, 17 I. S. 87.

har benyttet bl. a. til et kort Besøg i Hamborg, hvor hele hans øvrige Familie den 8. Juni 1770 var samlet til Søsteren Sophies Bryllup med Reimarus, — men da han endelig havde faaet de fornødne Instrumenter, tog han fat, og indtil medio September 1770 fik han opmaalt og inddelt 84 Kobler. Haand i Haand med dette Arbejde gik et Studium af Bondens Livsvilkaar, som Hennings endog søgte at dele — han fortæller selv¹⁾, hvorledes hans Tjener, der lavede Middagsmaden og skænkede Kaffen, sad til Bords med ham og nød sin Aftenthe, ugenert henstrakt i Græsset paa Bondens Tofte ved hans Side — og Resultaterne nedlagde han i Breve til Vennen Schilden, der fandt dem saa interessante, at han oversatte dem fra Fransk og samarbejdede dem²⁾. Ved Siden heraf dyrkede Hennings i sine frie Timer et romantisk Bekendtskab med en ung Dame, der boede i Nærheden af Vedbysønder³⁾.

Af Hennings' Korrespondance fra hans Vedbysønder-Tid er kun lidet bevaret, fordi de fleste Breve tilintetgjordes straks efter Læsningen — saa farligt har deres Indhold forekommet baade Modtager og Afsender, — ja, Schimmelmänn, der ogsaa levede i en Slags »faderlig Karantæne« i Holsten, turde end ikke modtage Hennings' Breve direkte, men lod dem gaa gennem Zagels Hænder. Af de bevarede erfarer vi, at Skatmesteren omgikkes Etatsraad Hennings og gjorde Sophie Reimarus' Bekendtskab, — hvis Aandrighed og Konversation begejstrede ham — og til hvem han roste Broderen.

En sen Aften i Begyndelsen af September besøgte Schimmelmänn paa Rejsen fra Ahrensburg til København Hennings i Vedbysønder, men dette korte Besøg var for meget for Hennings; thi tre Dage efter (den 12. September er han atter i København; han skriver derom:

»Efter Schimmelmänn's Afrejse væmmedes jeg ved min uværdige Stilling og deserterede bogstavelig fra min Post. Det var netop i de Dage, da Struensee vendte op og ned paa alt i København. Jeg sneg mig hemmelig derind, opsøgte min Chefs Frue, Grevinde S c h e e l⁴⁾ og spurgte, om hun havde noget at befale i Anledning af, at jeg agtede mig til Hamborg, idet jeg bad hende bevare det som en Hemmelighed og navnlig ikke røbe det til sin Mand, til hvem

¹⁾ Jfr. Haandskriftet »Reminiscences« (Hamb. Statsbibl.).

²⁾ Offentliggjort af I. Bloch i »Fra Arkiv og Museum« I. 1899—1902, S. 155—190 under Titlen Landbrug og Bondeliv i Midtsjælland 1770. Skilddringer af Dr. jur. August Hennings.

³⁾ Histoire de Sueno Canutson, à Copenhague 1770. (Mscr. Nr. 6),

⁴⁾ Charlotte Louise, Grevinde Scheel, født von Plessen, født 1720, død 17/9 1801, gift 1745 med Gehejmekonferensraad, Medlem af Overskattedirektionen, Kammerherre, blaa Ridder Jørgen Grøve Scheel til Grevskabet Scheel (1718—1786).

jeg skulde have henvendt mig om min Afsked. — Hun svarede: »Det falder ingen ind at spørge; der findes jo ikke længere Myndigheder; thi vi befinder os i et saadant Kaos, at ingen ved, om han er købt eller solgt«. Det var just i det Øjeblik, da Konseillet blev opløst.«

Faa Dage efter forlod Hennings Hovedstaden paany og begav sig til Ahrensburg, hvor han opsøgte Skatmesteren. Han havde den Tilfredsstillelse, at denne indrømmede, at han vilde have gjort vel i at følge det Raad, som Hennings gav ham i Foraaret, og ingen lod til at tage det fortrydeligt op, at han var rømmet fra sin Post. Fra Ahrensburg gik Turen til Hamburg paa Besøg hos Zagel; hver Gang Skatmesteren paa Postdagene var der, synes Hennings at have opsøgt denne og paavirket ham til Fordel for sine Planer med Struensee og Hoffet, uden dog at vinde ham for sig, idet Skatmesteren i Hennings nærmest saa en Hedspore, der tragtede efter at blive en anden Struensee!

Maaske havde Hennings dog faaet Schimmelmänn til at lytte til sine Planer, hvis ikke Struensee selv havde kaldt dette uundværlige Finansgeni tilbage til Deltagelse i Regeringen. Fra det Øjeblik denne Kaldelse indtraf, var Skatmesteren i alt Fald døv for Hennings' Planer, og han tillod sig tilmed at røbe for Faderen, hvilke Intriger Sønnen var indviklet i. Hvilket Indtryk denne Meddelelse har gjort paa Faderen, ved man intet om, men en Kendsgerning er det, at da Hennings paany vilde vende tilbage til Hovedstaden og den 27. Oktober paa Vejen gæstede Pinneberg for at sige Farvel, ramtes Faderen i de faa Timer, Sønnen opholdt sig i Hjemmet, af et Slagtilfælde og udaandede samme Dag i hans Arme. Alle højt-flyvende Planer var dermed foreløbig skrinlagte. Hennings' første Brev til Schimmelmänn Dagen efter Dødsfaldet er præget af dyb Haabløshed og Resignation, og hans Tanker i den nærmeste Tid gaar ud paa at blive Faderens Efterfølger i Amtsforvalterembedet, for at kunne sørge for Moderen og sine Søkende. »Jeg vil være lykkelig, om jeg kunde rejse min Families sunkne Mod og opofre mig for Lykken i en Provinsafkrog«, skriver han. — Embedet fik han imidlertid ikke, fordi han, som Schimmelmänn ytrede, ingen Venner havde ved Hoffet; Rentekammerdeputeret Pauli bruger iøvrigt Ministerflosklen: »Det er jo en Retrætepost og ingen Begyndelsestilling for en ung Mand, hvis Evner kvalificerer ham til den mest glimrende Karrière«.

VI.

Omkring Aarskiftet 1770—71 var Hennings kommet saa meget over sin Sorg, at han gav Pauli Ret i, at Provinsen ikke var noget for ham. — Han hævdede nu, at Planen om, at han skulde blive

her, mere var hans Venners — han benyttede derfor ogsaa den Omstændighed, at han maatte yde Hjælp ved Afleveringen af Faderens Embede som Paaskud til, den 13. Januar 1771 at ansøge om at maatte faa »den ham efter tilendebagte Sommerarbejder meddelte Orlov¹⁾ til en Rejse til Holsten forlænget. Ansøgningen sluttede vel med, at han »afventede« Generallandvæsenskommissionens²⁾ videre Ordre, men allerede en Maaned senere (19/2 1771) søgte han definitivt sin Afsked, »da Sagerne Tilstand kræver det, og min Ære og mine Pligter er mig helligere end ydre Fordel«, og den bevilgedes ham den 9. Marts s. A. under Forudsætning af, at han afleverede sine Maaleinstrumenter. I Slutningen af Februar og Marts var Hennings i Hamborg, hvor hans Søster Sophie Reimarus just nedkom med sin Førstefødte³⁾, og hvor han blandt andet overvejede Mulighederne for at nedsætte sig som Advokat her, ligesom han i denne Tid endog er inde paa Overvejelser om at udvandre til Amerika.

Fra Hamborg ydmygede Hennings sig til at søge sin nye Souveræn, Struensee, om Ansættelse, blandt andet som Legationssekretær ved Forbundsdagen i Frankfurt a/M⁴⁾, og i April Maaned 1771 rejste han selv tilbage til København. Her modtog han den 8. Juni 1771⁵⁾ af Struensees Haand Udnævnelse til Arkivsekretær ved det tyske Kammer med Rang som virkelig Kammersekretær. Han havde altsaa nu, næppe 25 Aar gammel, virkelig naaet en Stilling i Centraladministrationen, men tilfreds blev han derfor ikke. — I et Brev af 16. Juli 1771 til Schimmelmann, der i Juni Maaned havde begivet sig paa en Rejse til Norge, hvorfra han først vendte hjem i Slutningen af Oktober, skriver han: »En Smule Elskov, en endnu mindre Portion Forretning og en hel Del Kedsomhed, det er i Hovedsummen af mit Liv«. At Erotiken spillede en noget større Rolle i Hennings' Liv end tidligere, er utvivlsomt, men derover glemte han

¹⁾ Som foran bemærket, var det en Orlov, Hennings havde bevilget sig selv; naar han skriver saaledes, stoler han vel paa, at det ikke vilde blive nærmere undersøgt, hvem der havde givet den.

²⁾ Hvertill disse Domæners Administration d. 9. November 1770 var overgaaet fra Overskattedirektionen.

³⁾ Frederike Christine Reimarus, f. 22/2 1771, død 28/2 1815, gift 14/10 1796 m. Frankrigs daværende Gesandt i Hamborg, senere Udenrigsminister, Pair af Frankrig og Greve Karl Friedrich Reinhard, f. 2/10 1761, død 25/11 1837 (Wilhelm Lang Graf Reinhard, Ein deutsch-französisches Lebensbild 1761—1837, Bamberg 1896).

⁴⁾ Der er bevaret et Privatbrev fra Struensee til Hennings, hvori denne beklager, at han ikke kan skaffe ham denne Stilling, da den ikke skal besættes mere.

⁵⁾ Bestallingen er af 27. Juni 1771 (Tyske Rentekammers Bestallingsprotokol S. 375).

ikke Ønsket om at blive en Danmarks Cato. I et Brev af 25. Oktober skriver han til Schimmelmänn: »Da jeg smigrer mig med at kende Deres ædle Karakter og derpaa støtter mit Haab om, at hvad vi vil foretage os, kommer til at ske i Forening, saa lad os forsøge at gøre Folkets, ja Menneskehedens Vel til Maalet for vor Stræben. Lad os uden at tage Parti forfølge denne Tanke, lad os gøre det Gode overalt, hvor vi evner det, og lad os bekæmpe det Onde af alle Kræfter, uden at undersøge, om det er vore Venner, der forsvare en slet Sag, eller vore Fjender, som vil det Gode. De vil snart opdage Kilden til al vor Ulykke, og med hvem man maa liere sig for at genrejse vort stakkels Fædreland. Ned med alle dem, som af Partiaand eller til Bedste for deres Venners elendige Interesser opofrer Land og Folk, og som synes uvidende om, at en Regents sande Venner er de Borgere rundt omkring i Landet, hvis Vindskibelighed og Dygtighed formaar at styrke Staten.«

Den unge Embedsmand opholdt sig i Sommeren 1771 i København —, bortset fra, at han vel nok har været i Pinneberg den 2. Juli, da Ulrike Hennings endelig naaede at blive forenet med Zagel, — og var ofte ved Hove paa Hirschholm¹⁾, hvortil han i Reglen hver Onsdag kørte i et bestemt Selskab, bestaaende af Admiral Rømeling, Kommandør Rumohr og Kammerjunker von Schilden. Han var fuld af Kritik overfor Struensee, men siger dog selv, at han forgæves søgte at advare ham; paa den anden Side var han i alt Fald Medvider i den til Mikkelsdag (28. September) 1771 planlagte Revolte, som Hoffet undgik ved at blive paa Hirschholm. Ved Statsomvæltningen den 17. Januar 1772 spillede Hennings dog ingen som helst Rolle; den kom ham overraskende, omend han som vel alle havde følt Uvejret nærme sig; thi »hver Aften, naar der var fransk Komedie, stod jeg der, hvor Hoffet steg i Vognen, i Forventning om, at Struensee og Brandt skulde blive grebne.«

Endnu paa det sidste Hofbal saa han Struensee og Brandt »bouffés d'arrogance«, og han beretter om selve Katastrofen følgende:

»Til om Morgenen den 17. Januar havde jeg med Baron Ernst Schimmelmänn aftalt en Kanefart. Min Tjener vækkede mig Kl. 7 og sagde mig, at der var Oprør omkring Slottet; man vidste ikke, hvad der var sket. Jeg skyndte mig ud. Den første, jeg mødte, var Kaptajn T r o l l e²⁾ af Livgarden; han tog mig med til sin Søster

¹⁾ Avant propos til Annales à la posterité (Mscr. 59, 8°).

²⁾ Frederik Christian Trolle (1747—87), Kaptajn ved Fodgarden, 1772 ved bornholmske Regt., 1773 dømt til Døden for en Duel med Løjtnant Voigt (Danmarks Adels Aarbog 1891).

Charlotte Amalie Trolle (1749—1814), g. 17/6 1781 med Justitsraad Adam Gottlob Severin Henrik Kraft til Ødemark, skilt.

Hofdamen. Paa Slottet gik vi ind i Prins Frederiks Forgemak og fandt et rigt besat Frokostbord med alle Slags Anretninger. Efter at vi havde erfaret, hvorledes Dronningen var bortført til Kronborg, hvorledes Oberst Castenskjold havde sat sig ved hendes Side med dragen Pallask, og hvorledes man havde sat Brødrene Struensee, Brandt, Falkenskiold og Berger i Fængsel, ilede jeg til Schimmelmann for at bringe ham og hans Fader de første paalidelige Beretninger om det Forefaldne.«

Dronningens og Vennerne Falkenskiolds og Bergers Fængsling oprørte Hennings og Schimmelmann, og de besluttede at søge at redde dem og særlig da Dronningen. Forklædte som Lakajer kastede de en Aften anonyme Breve, som Hennings skrev med fordrejet Haandskrift, ind i den engelske Gesandt Keiths Bolig for at faa udvirket, at Dronningen advaredes mod at tilstaa noget.

Hennings boltrede sig som en Fisk i Vandet, saa snart der var Tale om politiske Intriger, og han var derfor et udmærket Emne som Agent, da Schimmelmann, Grev Ferdinand Ahlefeldt¹⁾ og Dronningens Staldmester Baron Frederik Ernst Bülow²⁾ sammensvor sig³⁾ om at bringe Dronning Caroline Mathilde tilbage, straks efter, at hun i Juni 1772 var blevet bragt til Hannover. Hennings førte Korrespondancen og rejste med Depecher i Sagen paa sit Bryst mellem Hamborg og København.

VII.

Samme Efteraar opnaaede Hennings den i alt Fald tidligere attraaede Ansættelse i Diplomatiets, idet han af Struenseeperiodens Udenrigsminister v. d. Osten⁴⁾ — hvem Hennings iøvrigt ikke skattede — den 13. Novbr. 1772⁵⁾ blev udnævnt til Legations-

¹⁾ Grev Ferdinand Anton Christian Ahlefeldt (1747—1815), Gehejmerraad, Kammerherre, Hofjægermester, Gesandt i Berlin, var 1772 Oberstløjtnant og Chef for Livgarden til Hest.

²⁾ Frederik Ludvig Ernst Baron von Bülow (1738—1811), Gehejmerraad og Gesandt ved det kursachsiske Hof (Dresden). 1772 var han Jægermester i Oldenburg med Bopæl i Altona.

³⁾ Se Sir William Wraxall, Posthumous Memoires of his own time 1772—84 (sec. ed. London 1836) I. S. 372—418; Sir C. F. Lascelles Wraxall, Life and time of her Majesty Caroline Mathilde, London 1864, III S. 167—258; H. P. Holst, En Episode af Caroline Mathildes Liv (For Romantik og Historie IV. S. 445—521).

⁴⁾ Adolph Sigfred Grev v. d. Osten (1720—97) † som Gehejmekonferensraad og Overpræsident i København.

⁵⁾ Saa usikker er Skrivemaaden af Navnet, at Hennings i denne sidste Udnævnelse til Legationssekretær og de første Depecher stadig kaldes Henningsen.

sekretær hos Gesandten Larrey¹⁾ i Berlin med en særlig Gage af 500 Rdl. og 100 Rdl. i Rejsepenge. Før sin Afrejse traf han Aftale med Grev Ahlefeldt om fortsat Korrespondance i Sagen, og allerede den 12. December 1772 var han i Berlin²⁾, hvor han straks henvendte sig til den derværende engelske Gesandt Harris³⁾ og meddelte ham de Sammensvornes Plan; denne viste Sagen Interesse, og til Larreys store Forbavselse — ja Misundelse — aflagde han ufortøvet Hennings et Morgenbesøg for at betro ham, at han allerede havde faaet tre Henvendelser i samme Anledning, og for iøvrigt at træffe nærmere Aftale med ham.

Med Ansættelsen i Berlin maatte dog enhver aktiv Deltagelse i Komplottet fra Hennings' Side standse, og vi hører da heller ikke mere derom, udover at Planens Realisation trak ud paa Grund af Kong Georg III's Smaalighed og lidet broderlige Sindelag, for endelig at umuliggøres ved Dronningens Død 1775.

Den Fordel medførte Sagen imidlertid for Hennings, at han straks kom til at staa paa en venskabelig Fod med Minister Harris⁴⁾, der selvfølgelig spillede en stor Rolle, og Opholdet i Berlin hører utvivlsomt til Hennings' lykkelige Aar; han var her i en Stilling, der bød hans ærgerrige Fantasi fornøden Næring og gav ham et Arbejde, hvor hans gode Hoved og Pen kunde faa Lejlighed til at brillere. I Maanederne Maj—August 1773 fungerede Hennings under Larrey's Orlov som Chargé d'affaires, og i en Depeche af 21. August 1773 skriver A. P. Bernstorff, der nu var bleven Udenrigsminister, følgende til Larrey: »En supposant que Vous êtes actuellement revenu de Freuenwalde, je Vous adresse celui ci, Ms., en Vous priant de remercier Mr. Hennings du soin avec lequel il a fait ses Rapports dans l'intervalle de votre Absence et par lequel il a mérité de justes éloges.«

Hennings havde ventet, at han ifølge sin Stilling vilde komme i Berøring med Frederik den Store, der altid havde været Genstand for hans Beundring, men dette skete ikke, hvad enten det nu skyldes, at denne stillede sig særlig kølig overfor det danske Hofs Repræsentant, da Dronning Juliane Marie var Søster til hans egen

¹⁾ Kammerherre Anton Baron v. Larrey, vistnok Hollænder af Fødsel, 1771—76 dansk Gesandt i Berlin.

²⁾ Om Opholdet i Berlin, se Hennings' Haandskrift: Souvenirs de Berlin.

³⁾ James Harris, siden Lord Malmesbury og Viscount Fitzharris (1746—1830), Diplomat.

⁴⁾ Hennings siger i Avant propos: Je n'ai jamais vu de maison mieux montée, ni sur un plus grand pied que la sienne, mais cela n'influa point sur sa manière d'être avec moi (Mscr. Nr. 59). Nærmere Beretning om hans Forhold til Harris: »Souvenirs importés de Berlin (Mscr.).

Dronning, med hvem han levede højst ulykkeligt, eller at han overhovedet — hvad der er en bekendt Sag — holdt corps diplomatique paa Afstand.

Opholdet i Berlin modnede Hennings; han stræbte at udnytte Tiden ved at studere Handelsforholdene — Omgangen med Moses Wessely¹⁾ var i denne Henseende betydningsfuld for ham — og dyrke sine litterære og filosofiske Interesser; sin Omgang søgte han i de bedste Kredse, bl. a. i den hovedsagelig franske Kreds af Videnskabsmænd og Skønaander, — Formey²⁾, Casillon³⁾, Borelly, Bernoulli⁴⁾ og Sulzer⁵⁾ — som Filosoffen paa Tronen havde forstaaet at samle i sin Hovedstad, og han fortæller⁶⁾, hvorledes disse og andre Lærde sædvanlig ugentlig spiste hos Fyrst Dolgorucki⁷⁾, der havde fattet Venskab for Hennings, hvorfor han sjældent var udelukket fra dette Selskab. Men alt overskyggende Betydning fik Bekendtskabet med Moses Mendelsohn⁸⁾, som snart udviklede sig til et varmt Venskab, der tjener til lige stor Ære for Mester og Discipel. Mendelsohns Biograf, Kayserling, der helliger Hennings et Kapitel i sit Værk, siger herom:

»I de to Aar denne aandrige, for Frihed og Oplysning glødende unge Mand tilbragte i Berlin, kom han næsten daglig i det Mendelsohnske Hus. Bekendtskabet med Filosoffen skyldtes en Anbefaling fra hans Svoger, Reimarus, og igennem Moses Wessely, Lessings, Mendelsohns og Familien Reimarus' Ven, hvis Broder Hart-

¹⁾ Moses Wessely, Købmand i Hamborg, Skønaand, Forfatter, var vistnok bosat i Berlin paa samme Tid, som Hennings var der.

²⁾ Johann Heinrich Samuel Formey (1711—97), preuss. Gehejmemaal, Direktør for den phil. Klasse i Akademiet i Berlin, filosofisk, historisk og teologisk Forfatter.

³⁾ Giovanni Francesco Mauro Melchior Savermini, kaldet Castillon (1708—91), Direktør for den math. Klasse ved Akademiet i Berlin.

⁴⁾ Johann Bernoulli (1744—1807), Direktør for den matematiske Klasse, Astronom ved Akademiet i Berlin.

⁵⁾ Johan Georg Sulzer (1729—79), Professor phil. i Berlin, Æstetiker, Filosof og Skolemand.

⁶⁾ I »Litterarische Nachrichten vom Verfasser des Olavides« (Manusk. Nr. 22).

⁷⁾ Dolgorucki skriver i September 1774 til Hennings: Vous trouverez toujours en moi un ami assuré dont vous pouvez disposer en quelque endroit que le sort vous conduise (Mscr. Nr. 9).

⁸⁾ Moses Mendelsohn (1729—86), tysk Filosof, se M. Kayserling, Moses Mendelsohn, sein Leben und seine Werke, 1. Udg., Leipzig 1862, 2. Udg. Leipzig 1888, særlig II. Udg. S. 250—55, I 1. Udg. S. 519—58 er 10 Breve fra Mendelsohn til Hennings og to Breve til Elise Reimarus aftrykt. Jfr. Hennings Mscr.

vig¹⁾ han kendte fra København, blev han introduceret hos andre af Berlins ansete Jødefamilier. Han blev Husven hos den rige Daniel Itzig²⁾, i hvis Døtre, der udmærkede sig ved Skønhed, Talent og Aand, han fandt i høj Grad Behag, og sluttede Venskab med David Friedländer³⁾ og Lægerne Bloch⁴⁾ og Hertz⁵⁾. Omgangen med Mendelsohn var for Hennings den største Tiltrækning i det paa Nydelser saa rige Berlin. Hele den Tone, der herskede i dennes Hjem, behagede ham, og hans største Fornøjelse var at ledsage Filosofen paa hans Spadsereture.

Det skyldtes Mendelsohn, der om Hennings siger, at han var et af de Gemytter, der mere behøvede Tøjle end Spore, at denne atter kastede sig over de filosofiske Studier, som han bittert bebrejdede sig at have forsømt. I sit første Brev til Hennings, efter at denne havde forladt Berlin i 1774, skriver Mendelsohn herom:

»Wenn meine Vorstellungen etwas zu dieser Entschliessung beigetragen, so bin ich stolz auf den wackern Rekruten, den ich der Philosophie zurückgeführt, oder vielmehr auf den tüchtigen Ueberläufer, den ich ihr zurückgebracht habe, zu einer Zeit, da ich selbst nicht mehr für sie zu Felde ziehen kann. Aber warum sehen Sie noch mit solcher Zerknirschung auf Ihr voriges Leben zurück. So sehr haben Sie doch meines Wissens nie wider die Philosophie gesündigt, dass Sie nötig hätten, mit diesem bussfertigen Angesichte vor ihrem Throne zu erscheinen. Wo ich nicht irre, so pflegt auch das philosophische Gewissen keine so tiefe Wunden zu schlagen. Diese Göttin züchtigt wie eine Mutter, nicht wie die gekränkte Eifersucht. Allein ich kenne ein tyrannisches Weib, das eben so derbe mit Skorpionen peitscht: man nennt sie Langeweile, und die scheint Ihnen die mehrste Unruhe zu machen.«

Og hvor kær Hennings er blevet Mendelsohn, giver Slutningen af samme Brev et talende Vidnesbyrd om:

»Den guten Vorsatz, mir öfters zu schreiben, lassen Sie von langer Dauer sein und verschieben Sie ihn ja nicht, wie man wol

¹⁾ Hartvig Wessely (1726—1805), Købmand i København og fra 1774 i Berlin, Forfatter. Se W. A. Müsel: *Leben und Wirken Naphtali Hartvig Wessely's*, Breslau 1841 og David Friderichsfeld: *H. Wessely*, Amsterdam 1809, iøvr. Nr. 11, 22 og 44 og Neues Lausitzer Mag. 38 B. samt L. Bobé: *Efterl. Pap. fra den Reventlowske Familie* kreds VI, S. 597.

²⁾ Daniel Itzig (1722—99), preuss. Hofbankier (M. Freidenthal: *Aus der Heimat Mendelsohns Berlin* 1900 S. 143 ff. 281 og L. Geiger: *Gesch. der Juden in Berlin* 1871, II. S. 93, 140, 144 ff).

³⁾ David Friedländer (1750—1834), Købmand i Berlin, Forfatter.

⁴⁾ Mark Eliezer Bloch (1723—99), Læge i Berlin, Ichtylog.

⁵⁾ Markus Hertz, Læge i Berlin, waldecksk Hofraad, Professor i Filosofi.

sonst mit guten Vorsätzen zu thun pflegt. Ein Freund, den man einen Posttag aus den Gedanken schlägt, pflegt sich, die ersten Posttage darauf nicht leicht einzustellen; und wenn sich sein Bild nachher wie ein Schemen in der Dämmerung zeigt, so ist es in Gefahr, kaum mehr erkannt zu werden. Wenn auch zuweilen meine Antwort einige Zeit ausbleiben sollte, so schreiben Sie die Schuld freundschaftlich auf Rechnung meiner schwächlichen Gesundheit, die mir das Briefschreiben, meine vormalige Erholung, zu einer beschwerlichen Arbeit macht.«

Venskabet mellem dem fortsattes til Mendelsohns Død; Mendelsohn var lige til det sidste Hennings' trofaste Kritikus og litterære Hjælper. Hennings' Karakter viser sig i Forholdet til denne sin Lærer i sit smukkeste Lys. Da Overrabbineren R a p h a e l C o h n i Hamborg-Altona i 1778 udsendte sin Bandstraale mod Mendelsohn, fordi han vilde udgive de 5 Mosebøger paa Tysk, er det f. Eks. Hennings, der sætter meget ind paa og tilsidst trods Guldbergs Betænkeligheder fik udvirket, at den danske Konge, Kronprinsen og andre af Magthaverne i Danmark tegnede sig som Subskribenter paa dette Værk, hvilket de oplyste Jøder betragtede som en ny Epoke i Jødefolkets Kulturhistorie og saaledes ydede det en Beskyttelse, overfor hvilket i hin Absolutismens Tidsalder Overrabbineren i alt Fald officielt maatte strække Vaaben. Et talende Vidnesbyrd om, hvilken Inderlighed Venskabet mellem dem naaede, er, at Mendelsohn sad til et Maleri, som Hennings ønskede at eje, for altid at kunne have hans Træk for Øje.

Fra Slutningen af Hennings' Ophold i Berlin skriver den Begivenhed sig, der indirekte har knyttet hans Navn til en lille Episode af Goethes Liv; en Dag i Eftersommeren 1774 fandt Hennings Mendelsohn stærkt bevæget ved Læsningen af Goethes nyeste Roman, Werthers Leiden. Saa snart Hennings blot fik bladet i den, var han klar over, at hans Ven Kestner og dennes Hustru maatte have tjent Goethe til Model i Bogen. Hennings skrev straks indigneret til Kestner; disse Breve benyttede Kestner nu, til overfor Goethe at begrunde det urigtige i hans Handlemaade. Ganske vist paa-stod Goethe i sit Brev af 21. November 1774 til Kestner, at Hennings' Udtalelser ikke var noget Angreb, men tværtimod et Forsvar for ham, og at han havde kysset »Din Filosof's Brev¹⁾), men Resultatet blev dog, at der hos Hennings som hos Goethe blev en Brod tilbage, som bevirkede, at de undgik et personligt Bekendt-

¹⁾ Jfr. Hennings' Manuskript Nr. 41, Kestners Breve til Hennings i Anledning af Goethes Werthers Leiden (⁷/₁₁ og ³⁰/₁₁ 1774, ⁴/₁ og ⁶/₁ 1775) og A. Kestner: Goethe und Werther, 2. Opl., Stuttgart 1865, S. 250, samt E. H. Lewes, Goethes Leben und Werke, Berlin 1888, I S. 336.

skab, hvilket hindrede dem i at erkende hinandens gode Egenskaber og skabte en Bitterhed, særlig hos Hennings overfor Goethe, som aldrig overvandttes.

Med alt dette var Hennings imidlertid aldeles ikke — navnlig ikke i Begyndelsen — glad over at være i Berlin, hvor han ogsaa i Efteraaret 1773 laa syg i længere Tid. Forholdet til Larrey synes køligt, og Hennings' Breve til Schimmelmänn er fulde af Bønner om at hjælpe ham til at komme hjem til Danmark — han ønsker, at det meddeles Grev Bernstorff, at det er mod hans Vilje, han er blevet Diplomat o. s. v. Hovedgrunden til denne Hennings' Holdning er — ved Siden af, at han stadig mente sin Fremtid knyttet til et Samarbejde med Schimmelmänn —, at han var forelsket i den lige saa skønne som letsindige Fru de Malleville¹⁾, der i Struensee-Perioden hørte til Dronning Caroline Mathildes intime Omgang²⁾ og daglige Spilleparti. I sit Hjem, Hummeltofte, samlede hun en Kreds, hvis Hovedbeskæftigelse var at musicere og stirre for dybt i den unge Værtindes smukke Øjne, der saa meget mildt til alle andre end hendes Ægtefælle, som hun var blevet smedet til, da hun var tretten Aar gammel. Christian VII's Yndling W a r n s t e d t³⁾ nævnes en Tid lang som hendes foretrukne Tilbeder; men i 1773—74 stod Hennings i alt Fald i høj Gunst hos hende. Korrespondancen med Schimmelmänn og Schimmelmänn's Koncepter til Breve til Fru de Malleville viser, hvor stærkt Hennings smægtede i hendes Lænker, men ogsaa, hvorledes hun benyttede ham og Schimmelmänn til at hjælpe sig i sine økonomiske Vanskeligheder, — hvad de aabenbart gjorde mere end én Gang. — Hvor stærke Hennings' Følelser har været, ses f. Eks. af hans Brev til Schimmelmänn af 26. August 1774, hvori han skriver: »De ved, at mit Liv ikke længere tilhører mig selv, og at intet kan opveje mit Ønske om at gense Jenny«, og i et andet Brev taler han om at tage Livet af sig, fordi Jenny ikke er fri og ikke vil forlade Mand og Barn. Først i 1776 løses Forbindelsen mellem dem; da bad Fru de Malleville Ernst Schimmelmänn om at skaffe hende de Breve, hun havde

¹⁾ Johanne (Jenny) Marie Meyer (1750—1817), Datter af Kaptajn i Sæetaten Emanuel Meyer og Johanne, f. Möhlholm, ægtede 1763 daværende Kaptajn, senere Oberst og Kommandant paa St. Thomas og St. Jan, Thomas de Malleville (1739—98). Efter Skilsmisken i 1780 ægtede hun den tidligere Gesandt i Dresden, Kmhr. Werner Greve af Schulenburg (1736—1810) til Salzwedel (se: L. Bobé: Efterl. Pap. fra den Reventlowske Familierekreds V, Kbhvn. 1902, S. 279, og VI, Kbhvn. 1903, S. 521).

²⁾ Se Aug. Fjelstrup: Damerne v. Caroline Mathildes Hof, Kbhvn. 1785.

³⁾ Gehejmekonferensr., Kmhr. Frederik Carl v. Warnstedt (1750—1811). (Se: L. Bobé: Interiører fra Kong Christian VII's Hof, efter Charlotte Dorothea Biehls Breve, Kbhvn. 1919, S. 64).

skrevet til Hennings, tilbage, og allerede i 1777 skrev¹⁾ Hennings ret koldsindigt om hende ved Omtalen af Hoffets Damer: Madame de Malleville er smuk og har de skønneste Øjne i Verden, de voldte mange Ulykker i den Tid, da hun endnu færdedes i den store Verden. Hun havde Tilbedere, men da de ikke havde Held med sig, forlod de hende efterhaanden, og i den Ensomhed, hvortil hun fordømte sig selv, besøgte kun nogle faa musikinteresserede Venner hende fra Tid til anden.«

Hennings' indtrængende Ønske om at blive kaldt hjem opfyldtes i Efteraaret 1774. Den 14. Oktober udfærdigede Udenrigsdepartementet Rappelskrivelsen for ham med 500 Rdlr. i Vartpenge, hvorefter han begav sig til Altona, hvorhen hans Moder var flyttet fra Pinneberg. Grunden til, at han ikke straks ilede hjem til sin Elskede, kendes ikke; kun det vides, at han den 6. December erholdt Tilladelse til at opholde sig hos sine Slægtninge i Holsten.

Desværre savnes stadig Skildringen af den Reimarus'ske Kreds, i hvilken han nu tilbragte Vintermaanederne. Allerede i Aaret 1843 erklærede V a r n h a g e n v o n E n s e²⁾ den nødvendig for at lære Strømningerne i Aandslivet i Hamborg og den nordvestlige Del af Tyskland fra denne Periode nærmere at kende; thi enhver Skønaand i Hamborg hørte i videre Forstand til Kredsen, som samledes i det Reimarus'ske Hjem, der foruden af Lægen og hans Hustru bestod af 4 Børn af hans to Ægteskaber, af hvilke den ældste Datter M a r g r e t h e allerede 1782 ægtede Købmand G e o r g H e i n r i c h S i e v e k i n g³⁾, og af Reimarus' ugifte Søster, den aandfulde E l i s e R e i m a r u s⁴⁾, der er bekendt som Lessings⁵⁾, Mendelsohns, Jacobis⁶⁾, Campes⁷⁾ og Caroline

1) Annales dédiées à la postérité.

2) Karl August Varnhagen von Ense (1785—1855), preussisk Gehejmlegationsraad, Gesandt i Karlsruhe, Forfatter.

3) Georg Heinrich Sieveking (1751—90), Købmand i Hamborg, Gesandt i Frankrig (Se: Heinrich Sieveking: Georg Heinrich Sieveking, Lebensbild eines hamburgischen Kaufmanns aus dem Zeitalter der französ. Revolution, Berlin 1913).

4) L. Bobé anfører i Efterl. Pap. fra den Reventlowske Familiekreds VI, S. 562 en Række Kilder til hendes Karakteristik og Biografi.

5) Om Lessings Forhold til Reimarus kan efterses Strauss, Herm. Samuel Reimarus, hvor Meddelelser er givet, hentede fra Aug. Hennings' Brevveksling med Elise Reimarus (Dresden 1775—76), navnlig saadanne, der angaar »Fragmenterne«. Strauss har her benyttet Wattenbach: Zum Andenken Lessings (I Laus. Mag. 68 Bd. ogsaa udg. særskilt).

6) Friedrich Heinrich Jacobi (1743—1819), Købmand, Statsebedsmand, Filosof.

7) Joachim Heinrich Campe (1746—1818), Præst, Skolemand og pædagogisk Forfatter, 1777—83, Indehaver af en Opdragelsesanstalt i Billwerder v. Hamborg, senere i Trittau.

Rudolphis¹⁾ Veninde. Enhver dannet fremmed, der kom igennem Hamborg, søgte at komme i Forbindelse med den, og den, hvem denne Kreds havde paatrykt et Stempel, blev paa en vis Maade betragtet som fuldgyldig overalt i det tyske Aandsliv.

Mangfoldige er de Vidnesbyrd om, hvilken Stilling Familien Reimarus, i hvis Hjem Grundtonen var religiøst Frisind, indtog igennem et halvt Aarhundrede. Böttiger, der anbefales til »den ukristelige Familie« af Herder, kalder²⁾ den: »det aandelige Hamborgs Lys- og Midtpunkt«, og J. W. Ramdohr fortæller³⁾ ved sit Besøg i den Reimarus-Poel-Sievekingske Kreds, at da han rejste sig fra deres Bord »wo attisches Salz die Speisen würzte, und Apollo und die Musen der Comus in ihre Mitte nahmen«, ofrede han en Libation til disse Guddomme. Karakteristisk er ogsaa en Udtalelse af Baggesen⁴⁾, der i mange Aar stod i livlig Forbindelse med Reimarus: »Und doch! Welche Tage haben wir, trotz Fieber und Zahnweh, in Hamburg gehabt, da wir mit einem Male in die Familie aller Familien, den Zirkel aller Zirkel, das System der Sonnen: Reimarus, Sieveking, Voght!⁵⁾ nebst allen dessen Planeten der himmlischen Weiber und Töchter und hineingezogener Freunde uns versetzt sahen! welch ein Leben! in fast ununterbrochener Seelentätigkeit und fast zu seligem Genuss. Dies übertraf alle meine bisherigen Erfahrungen und alle meine Erwartungen!«

I Reimarus' Kreds, hvor Hennings »fandt de Glæder — Hjertelighed, Godmodighed og Frimodighed, — som han i Berlin næsten havde glemt eksisterede⁶⁾«, blev han, til Foraaret begyndte at gry, under hvilket Ophold han — i Slutningen af Marts Maaned — blev optaget i den 1770 stiftede Frimurerloge »zu den drei Rosen«. Hvilket Indtryk denne Optagelse og Frimureriet overhovedet har gjort paa ham, savnes der Oplysning om; det er ikke sandsynligt, at det har været af dybere Natur; det aandelige Liv har paa dette Tidspunkt og i den følgende Tid efter alt at dømme ikke været saaledes, at det har kunnet øve særlig Tilløkkelse paa en Mand af Aug.

¹⁾ Caroline Christiane Louise Rudolphi (1750[?]-1811), jfr. Otto Rüdiger, Caroline Rudolphi, Eine deutsche Dichterin und Erzieherin, Klopstocks Freundin. Hamburg 1903.

²⁾ Se Liter. Zustände u. Zeitgenossen, Lpz. 1838 II, 3. 15—52.

³⁾ Studien auf einer Reise nach Dänemark, Hannover 1792, S. 51, jfr. 59).

⁴⁾ I Brev af 7/8 1793 fra Brunsvig (jfr. hans Liv og Levned, udgivet af Sönnen).

⁵⁾ Etatsraad Caspar Rigsfriherre von Voght, Købmand i Hamborg, Sievekings Kompagnon (se: Otto Rüdinger, Caspar v. Voght, ein Hamburger Lebensbild, Hamburg 1901).

⁶⁾ Sophie Wattenbachs Hefter I. S. 100.

Hennings Støbning¹). I April rejste Hennings saa til København, men allerede den 17. Maj 1775 fik han Rejsepas paa Foranledning af A. P. Bernstorff som Chargé d'affaires ad interim udnævnt som saadan — Dagen efter med et Tillæg paa 100 Rdlr. til Gagen paa 500 Rdlr. — til at repræsentere Danmark ved det kursachsiske Hof.

Hennings' Ophold i Dresden varede 16 Maaneder (Juni 1775 til Oktober 1776). I hans Breve herfra kommer et udpræget Sværmeri for selve Landet til Orde, men lige saa stærk er hans Mishag med Hoffet, Ministrene og Corps diplomatique, hvis Stivhed og Arrogance var ham i høj Grad imod, hvilket sikkert skriver sig fra det intime Venskab, han paa religiøst-filosofisk Grundlag sluttede med den aandrige og smukke Grevinde Brühl²), der som borgerlig født ikke kunde komme til Hoffet. Dette Venskab, — der ikke har savnet Anstrøg af Passion — har vel nok bidraget til at ud-slette Fru de Mallevilles Billede i hans Hjerte; ligeledes sluttede Hennings sig til den russiske Chargé d'affaires Lisakewitsch³), og han kom i nær Berøring med Kunstnere som Graff⁴), Zingg⁵) og Bach⁶), men iøvrigt har han vistnok været optaget af Arbejde og levet mere stille end i Berlin. Hans korte, klare Depecher og Indberetninger, bl. a. om Meissnerfabrikkens Indretning og Arbejdsforhold er talrige, og det samme gælder hans efterladte Manuskripter fra dette Tidsrum: »Précis de l'état actuel de Saxe«, »Memoires sur la succession eventuelle de Bavière«, »Extraits de ma correspondance avec le comte de Bernstorff avec des pièces relatives aux intérêts de la cour de Dresde«, 1775 (Nr. 71 og 77), »Recueil de lettres trouvées dans la portefeuille de Mad. la Comtesse de Brühl, publiées par Aug. Hennings, Dresde 1776 (Nr. 77) »Sur la Religion à Mdm. de Brühl« (Nr. 60) og en stor Del poetiske Udarbejdelser i Vers og Prosa (deriblandt Digtet »Sur les Esprit« paa ca. 1000

¹) Hennings sluttede sig dog senere — i Aaret 1788 — til Logen »Salomon zum goldenen Löwen« i Slesvig. (Se: J. Hennings: Gesch. der Johannes Loge »Zum Füllhorn« zu Lübeck 1772—1922. Lübeck 1922, S. 40).

²) Grevinde Christine (Tina) Brühl, født Schleyerweber, f. 1756, Datter af en fransk Underofficer, gift med Generalchausseebygningsinspektør Hans Moritz Greve Brühl. (Se H. v. Krosigk, Karl Graf von Brühl, Berlin 1910, især S. 56 ff. — L. B.).

³) Wasili Lisakewitsch (1737—1815) fra Kiew, senere russisk Gesandt i Kbhvn. 1800 til sin Død. (Hist. Tidsskrift S. R. II 393. Baggensens Værker v. Arlaud III. S. 298.)

⁴) Anton Graff (1736—1813), Portrætmaler, malede bl. a. Moses Mendelsohn og Lessing.

⁵) Adrian Zingg (1734—1816), Tegner og Kobberstikker, 1768 Professor i Kobberstikkunst i Dresden.

⁶) Muligvis Sebastian Bachs Søn, Komponisten Wilhelm Friedemann, Bach (1710—84).

Alexandrinere) stammer alle fra denne Periode¹⁾. Han drev ogsaa med Iver kunstneriske Studier i Kunstsamlingen, og gennem Læsning f. Eks. af Winckelmann's²⁾ Skrifter udviklede han sig til en fortrinlig Kender af Malerkunsten.

Venskabet med Grevinde Brühl har imidlertid øjensynlig ikke hindret Hennings i at dyrke andre af det svage Køn, hvilket fremgaar af Korrespondancen med Lisakewitsch fra Aarene 1776—77, der i fremtrædende Grad har dette Emne til Genstand. Lisakewitsch kommer stadig med Hentydninger til Hennings' Kurmageri til en Komtesse Baumgarten og en Mdll. de N. — hvilket giver Hennings Anledning til med Iver at hævde sin gamle Teori om, at Manden ikke maa lade Kvinden faa Magt over sig. I et Brev fra Efteraaret 1776 skriver han saaledes: »il faut se servir des femmes comme de l'œil dans une salade, en froter l'assiette sans l'y faire entrer. C'est à dire pour prévenir les mauvaises explications, il ne faut pas meler les femmes dans les événements de notre vie, mais il faut s'adresser à elles pour l'assaisonner et pour en charmer le cours. J'ai toujours trouvé mon compte à cette façon de penser et j'ai même observé que les femmes se dégoutent d'un sentiment plus sérieux, quoiqu'elles n'en conviennent jamais.«

Hennings havde den Glæde her i Dresden at faa Besøg af *Lessing*, hvis Bekendtskab han skyldte *Elise Reimarus*, og i August 1776 ogsaa af *Vennen Mendelsohn*. Gennem Lisakewitsch stiftede han ogsaa Bekendtskab med Kejsersinde *Katharinas Yndling*, *Grev Alexis Orlov* og besøgte denne i Leipzig.

Bekendt er det, at Hennings, da nogle af Meissner Porcellænfabrikens Arbejdere, paa Grund af Utilfredshed med Ledelse og deres slette Kaar, søgte ham for at faa Ansættelse ved den kgl. Porcellænsfabrik i København, skaffede fem af disse til København, i hvilken Anledning han maatte høre stærke Bebrejdelser af den sachsiske Udenrigsminister. Det er et smukt Træk i Hennings' Karakter, at han, da det i Aaret 1777 viste sig, at Porcellænsfabrikken ikke behandlede disse Arbejdere godt, uforbeholdent traadte i Skranken for dem og deres Krav, hvilket nær havde foranlediget hans Indblanding i en ubehagelig Proces³⁾.

I August 1776 blev en ny dansk Gesandt udnævnt, men alligevel blev Hennings, efter at være kaldt hjem, i Dresden fra 25. Aug. til den 7. Oktober i »Kongelige Forretninger«, hvorefter han vendte

1) Haandskriftet »Reminiscences« (Manusk. Nr. 46).

2) *Johann Joachim Winckelmann* (1717—1768), berømt tysk Kunstarkæolog og Kunsthistoriker.

3) Se *Karl Madsen*: Den kgl. Porcellænsfabrik i forrige Aarhundrede i Tidsskrift for Kunstindustri IX. Kbhvn. 1893.

hjem over Berlin og Hamborg¹⁾. — Begge Steder tilbragte han nogle lykkelige Dage, det første Sted sammen med Mendelsohn og det sidste med Reimarus's og Zagels, hvilke sidste nu, naar Sygdom ikke kastede Skygge over Hjemmet, førte et meget behageligt Hus i Altona. Ogsaa Ernst Schimmelmänn traf han igen i Hamborg efter den lange Adskillelse, under hvilken Greven havde indgaaet Ægteskab med den elskværdige E m i l i e R a n t z a u²⁾. Da Hennings fra Dresden havde sendt hende 5 Miniaturmalerier af Malerinden Frøken B r u g l s u g l e r³⁾ og bedt hende gøre en god Gerning ved at sælge dem, hilste hun i et hjerteligt Svarbrev Hennings som sin Mands bedste Ven og bad om at maatte blive optaget i Venskabet!

VIII.

Aldrig saa snart var Hennings vendt tilbage til København, før han var i fuld Aktivitet med at smede nye Fremtidsplaner. Der var ifølge hans Korrespondance med Lisakewitsch Tale om, at han, for at lære Italien at kende, skulde attacheres Ernst Schimmelmänn, der tænkte paa at gaa til Neapel som Gesandt, og han syntes ogsaa at have Udsigter til at komme i Betragtning ved Besættelsen af en Diplomattstilling i London. I »Avant propos« fra 1823 fortæller han ogsaa, at han ved sin Hjemkomst fra Dresden fik Løfte om den første ledige Gesandtskabspost, men at B e r t o u c h⁴⁾ blev foretrukket, fordi han var et Par Dage ældre i den diplomatiske Karrière og ønskede Gesandtposten i München. Hvor mange af disse Planer, der har haft reelt Grundlag at bygge paa, faar staa hen; et er i alt Fald givet, at de hurtig er blevet opgivet, thi den 16. December 1776 udnævntes Hennings til Kommitteret i Økonomi- og Kommerce-

¹⁾ Et af Hennings paa Tilbagereisen planlagt Besøg hos en rig Arvetante — en Gehejmraadinde v. Schütz — i Ansbach, der var Kusine til hans Moder, men med hvem Familien var kommet paa Kant, hvorom Hennings tilskriver Schimmelmänn den 27. Marts 1776, synes ikke at være blevet realiseret.

²⁾ Amalie (E m i l i e) Caroline Christiane Rigsgravinde R a n t z a u, f. 1752, † ⁹/₂ 1780, Datter af General, Kommandant i Glückstadt, Ditlev Carl Rigs greve Rantzau og Gisela Christiane v. Stammer, gift ¹⁸/₉ 1775 med Ernst Schimmelmänn.

³⁾ Frøken Bruglsugler, om hvem der intet har kunnet oplyses, var Hennings' Husværts Datter; det synes iøvrigt ogsaa, som om Hennings har sendt Miniaturmalerier af en anden Malerinde Sophie Dingelinger (1736—91) til København (se: Meine Bekenntnisse Man. Nr. 14, S. 248 ff.). Frøken Bruglsuglers Malerier blev solgt til Enkedronningen for 10 hollandske Dukater.

⁴⁾ Gehejmekonferensraad, Kmhr., Amtmand og Overdirektør i Tønder Ernst Albrecht v. Bertouch (1745—1815) (B. L.).

kollegiet og virkelig Justitsraad¹⁾ fra 1. Januar 1777 at regne. 30 Aar gammel traadte han nu altsaa ind i det, han kalder sin femte Løbebane, hvorved han vel maa sigte til sine Beskæftigelser som Jurist, Landmaaler, Arkivembedsmand, Diplomat og handelsministeriel Embedsmand. Hennings fik Ledelsen af Kollegiets udenlandske og Konsulatsager, og »det særlige Tilsyn« med Generalmagasinets Kontor, Hallen, Silkefabrikkerne »samt de til Fabrikvæsenets Opkomst sigtende Anlæg her i Staden, som af os endnu kunne beslattes« — og naar han opnaaede denne betydelige Stilling, skyldes det maaske nok for en Del, at Ernst Schimmelmann blev Deputeret i Kommercekollegiet og har ønsket at knytte Hennings til sig. Det afgørende har dog sikkert været, at Hennings i sin Diplomatstilling havde vist, at han kunde bruges, og at den kaade, ærgerrige Yngling syntes at have løbet de værste Horn af sig. Hennings forstod da ogsaa hurtig at vinde Guldbergs Gunst, og denne førte ham fremad. Allerede den 13. Maj 1777 omordnes Generalmagasinet — der siden 1768 havde været et Statshandels- hus under Ledelse af Fr. de Coninck²⁾ som Direktør med N. L. Reiersen³⁾ som Bogholder og Kasserer — og Hennings blev nu sammen med de Coninck, Reiersen og Trant⁴⁾ Medlem af dets Direktion, men saaledes, at Hennings kom i Forgrunden, idet han fik Paalæg om at forestaa Magasinets Kontor og have særligt Tilsyn med dets Betjente og Fabrikkerne⁵⁾, og den 3. November 1777 henlagdes endelig ogsaa Kollegiets tyske Sager⁶⁾ under ham. Hvor stor hans Stilling i hans egne Tanker var, læser man mellem Linierne

¹⁾ Den 20. Januar 1777 approberedes Kabinettsordren af 16. December 1776, og endvidere approberes paa en Indstilling af Kollegiet af 13. Januar, der er medunderskrevet af Hennings — at det særlige nævnte Tilsyn tillige skal overdrages Kollegiets Kommitterede for de danske Sager, Justitsraad F. C. Trant, »da disse Indretninger især vedkom denne som Kommitteret for de danske Sager, og det derfor er tjenligt og nødvendigt, at han faar Lejlighed til at kende disse Indretningers Tilstand«. Der er altsaa hermed ingenlunde tilsiøtet nogen Forringelse af Hennings' neppe tiltraadte Stilling. Det er derfor ikke korrekt, naar C. Nyrop i »Niels Lunde Reiersen«, Kbhvn. 1896 S. 156 siger, at Kongen 20. Januar 1777 approberede, at Magasinets Anliggender hellere maatte lægges ind under Trant end Hennings. Der er sikkert kun Tale om, at man ved denne Forandring vilde søge at gøre en Forbigaaelse overfor den ældre Kommitterede Trant god igen.

²⁾ Frédéric de Coninck (1740—1811), Etatsraad, Grosserer i Kbhvn.

³⁾ Niels Lunde Reiersen (1742—95), Etatsraad, Grosserer og Fabrikant i København. Han overtog 1775 den kgl. Silkefabrik for egen Regning.

⁴⁾ Frederik Carl Trant (1738—98), Konferensraad, fhv. Deputeret i Generaltoldkammeret.

⁵⁾ Med Løn fra 1. Januar 1777 at regne paa 400 Rdlr.

⁶⁾ Ved den Kommitterede, Justitsraad Hellfrieds Udnævnelse til Agent i Middelhavsløndene.

i hans Brev til Lisakewitsch: »Jeg skal have Korrespondancen med alle vore Konsuler og bliver altsaa en lille Statssekretær og kan som Intendant for vort Fabriksvæsen vandre i Colberts Fodspor«. At Hennings baade har været en habil og flittig Embedsmand, er hævet over enhver Tvivl, men nogen dybere nationaløkonomisk Indsigt kan han ikke have haft; hans Kundskaber var jo, bortset fra, hvad han havde lært i Berlin og Dresden, rent teoretiske, og nogen større selvstændig Indsats har han heller ikke kunnet gøre, dertil var Guldberg i hine Aar altfor eneraadende i handelspolitisk Henseende. Det kan derfor ikke kaldes andet end et Udslag af den Selvovervurdering, som i disse Aar, da Lykken tilsmilede ham, kom til at præge hans Færd, — der fik ham med sine liberale Økonomi-Teorier, erhvervet gennem Studiet af Adam Smiths¹⁾ og Reynalds²⁾ Skrifter, til stærkt at kritisere de merkantilistiske Retningslinier, som den erfarne Prakticus, Skatmesteren, med sin usvigelige, geniale »flair« for, hvad øjeblikkelige Forhold krævede. Denne Kritik kom ogsaa til Orde overfor Vennen Ernst paa en alt andet end hensynsfuld Maade; men underligt vilde det ogsaa være, om ikke Selvovervurderingen skulde tage Fart i et Sind som Hennings'; naar ikke alene hans Indflydelse syntes stærkt og hurtig voksende, men ogsaa da han samtidig paany kom ind i den højformeste Kreds, der overhovedet fandtes i Hovedstaden. Der savnes Oplysninger om, hvor i København Hennings boede i Aarene 1768—72, men det er i alt Fald givet, at nu var de formodentlig ret beskedne Omgivelser ham ikke standsmæssige nok, og han søgte derfor en ny Bolig.

Medens denne Bolig blev istandsat, var Hennings husvild, og han flyttede derfor allerede i Marts Maaned 1777 ud til Klampenborg, hvor han lejede et Strandhus i Nærheden af »Sølyst«, Ernst Schimmelmans og hans Families Sommerbolig. Vel krævede Hennings' Embede, at han, som han skriver, maatte være 3—4 Dage om Ugen i Byen, men ellers var han en stadig og velset Gæst paa »Sølyst« og i den intime Kreds, som mødtes her, hvortil Ernst Schimmelmans Svoger Grev Frederik Baudissin³⁾, der boede i Jægersborg, Schilden i Charlottenlund, og endelig A. P. Bernstorff paa Bernstorff Slot med sine to Svogre, Greverne Stolberg og Brødrene Reventlow hørte. I et Brev til M. Clement

¹⁾ Adam Smith (1723—90), skotsk Socialøkonom.

²⁾ Guillaume Thomas François Raynald (1713—96), fransk filosofisk og handelspolitisk Forfatter.

³⁾ Heinrich Frederik Greve Baudissin til Knoop (1753—1818), Gesandt, Gehejmekonferensraad, gift m. Komtesse Caroline Adelaide Cornelia Schimmelmans (1760—1826). (Baudissins Slægtstavleudsnit, se: L. Bobé: Efterl. Pap. fra den Reventlowske Familie-kreds V Bind).

i Berlin fra 1776 nævner han endvidere som sin Omgang *Wasserschlebe*, Charlottenborg Kunstnerne, Frøknerne *Römeling*, Fru de *Malleville*, Fru *Louise Gramm* og Grevinde *Sophie Schulin* paa *Frederiksdal*, og vi véd ligeledes, at han i de følgende Aar kom i *Rahbeks*, *Münters*, det *Mazarske* og andre Hjem.

Allerede i denne første »Sølystsommer« gør Hennings' stadige og ulyksalige Higen efter at spille den første Rolle sig gældende. I et Brev til *Lisakewitsch* fra Sommeren 1777 skriver han: »De Mennesker, jeg omgaas, er efter min Mening bedre end Størstedelen af Menneskeheden, altsaa burde jeg være lykkelig; men jeg maa tilstaa, at jeg føler Ensformigheden og begynder at kede mig, thi min Aand higer stadig efter nyt«. Der skulde overhovedet ikke meget til, for at Hennings følte sig tilsidesat, og han har øjensynlig navnlig været bitter over, at de to Brødre *Stolberg* med deres Digtergaver selskabelig sét stillede ham i Skygge. Der er næppe nogen Tvivl om, at det er hans i »Sølyst«s Sale vaagnede Ønske om at naa en litterær Berømmelse, som kunde slaa *Stolbergerne* af Marken, der bragte ham til at træde frem for Offentligheden som Forfatter.
